

NEKOLIKO TERMINA IZ BETINSKE BRODOGRAĐEVNE TERMINOLOGIJE

Goran FILIPI

Pedagoški fakultet Pula, HR-52000 Pula, Medulinska 3

IZVLEČEK

Esej je del raziskovalnega dela, začetega daljnega leta 1982. Glavni intervjui pri zbiranju gradiva so bili opravljani ob dveh priložnostih, leta 1982 v Betini, leto kasneje pa na Korčuli. Avtor je material kasneje še nekajkrat dopolnil, zadnjič leta 1991. Tudi korčulansko izrazoslovje je bilo namreč treba obravnavati enakovredno, saj je bil poklic ladjedelcev s Korčule v Betino prenesen leta 1745, ko je Pasquale Filippi z vso družino zapustil otok in se preselil na Murter, verjetno zato, da bi obrnil stran v svojem življenju in zaoral ledino, kar zadeva ladjedelstvo, v povsem novem okolju. Tako je zrasla prva ladjedelnica v severni Dalmaciji. Odločitev se je izkazala za dobro naložbo; družina Filippi (danes Filipi na Murterju in Fillippi na Korčuli) je ladjedelniško umetnost s pomočjo svojih odličnih obrtnikov razširila po vsej jadranski obali tja do Pirana.

Ključne besede: ladjedelništvo, izrazoslovje, hrvaščina, Betina, Korčula

Članek pred nama dio je rezultata višegodišnjeg terenskog i kabinetskog rada. Terenska sam ispitivanja vršio u Betini i u Korčuli. Ankete sam proveo i u Korčuli jer je odande umijeće brodograditeljstva Paško Filipi sa sinovima 1745. g. prenio u Betinu - bilo bi nedopustivo ne uzimati dosljedno u obzir zapravo neposrednu osnovicu terminologije koja je predmetom ovoga rada. Zato je uz svaku betinsku natuknicu jednakopravno obrađen i korčulanski ekvivalent. Sustavna sam ispitivanja prema vlastitom upitniku proveo u dva navrata, u ljeto 1982. i u jesen 1983. i to po dvadesetak dana u Betini i u Korčuli, a kasnije sam još nekoliko puta boravio u oba mjesta, radi drugih poslova, i usput prikupio još neke termine koje nisam imao - ti naknadno prikupljeni termini čine oko 5 posto građe. Zadnje sam dopune u građu unio 1991. godine.

Rječi se navode abecednim redom. Glagoli se navode u dužem infinitivnom obliku jer je infinitiv na -i u Betini daleko češći, premda postoje i glagoli koji imaju samo kraci oblik infinitiva, npr. *gjeđat*, ali takvih u našoj građi nema. U betinskom bi se govoru na mjestu gdje je u standardnom hrvatskom fonem /h/ trebalo (osim u nekoliko neologizama) ostvarivati /h/, no u doba kad sam proveo svoja ispitivanja u izvornih je govornika (i starijih) postojala jasna tendencija zamjene /h/ s /f/, što je danas još uočljivije, pa sam odlučio takve termine u rječnik uvrstiti točno onako kako sam ih čuo. Iza natuknice navedena je u leksikografiji uobičajena naznaka

o vrsti riječi iza koje slijedi tumačenje termina. Značenja sam gledao navoditi što preciznije (kad god sam u stručnoj literaturi naišao na iscrpniji opis obrađivana predmeta ili radnje, to sam i citirao) jer je u suvremenoj etimologiji referentu dano izuzetno bitno mjesto. Taj prvi dio članka koji je odvojen znakom • prethodi leksikologijskom i etimologijskom dijelu. Uz betinski se termin ravnopravno obrađuje i korčulanski ekvivalent jer je brodograđevno umijeće prenjeto iz Korčule u Betinu 1745. godine. Uz svaku se lemu navode i istoznačne sličnozvučnice i njihove izvedenice (a u nekim slučajevima i istoznačni različiti oblici od obrađivanih i njihove izvedenice) iz dostupne mi literature i iz građe koja sadrži šezdesetak murterskih brodograđevnih termina koju mi je ustupio dr. Vladimir Skračić. Betinski je termin najprije promotren u odnosu na korčulanski, zatim u sustavu cjelokupne jadranske brodograđevne terminologije, pa onda uspoređen s govorima (najčešće mletačkim) Italije, da bi se članak na koncu i etimološki razriješio - uz svaku sam natuknicu navodio i sličnozvučne istoznačnice iz srednjovjekovne latinštine naših krajeva koje sam pronašao u LL.

Prikupljeni termini bilježe se hrvatskom latinicom sa samo jednom dopunom: znakom ǵ bilježi se glas između fonema /dz/ i /d/. Naglasci su naznačeni uobičajenim sustavom od pet elemenata koji se koristi u svim suvremenim radovima iz čakavske dijalektologije uz, također uobičajeni, znak za dužinu vokala. Oblici iz

pisanih izvora vjerno se prenose prema izvorniku, osim onih iz Akademijinih izdanja koja se drže inače neprihvaćena Daničičeva prijedloga za foneme /nj/ i /j/: *ñ* i *j* bilježim kao *lj* i *nj* jer Daničičevi grafemi doista u velikoj mjeri zbunjuju čitatelja koji ih često, zbog neuočljivosti dijakritičkih obilježja, zamijeni za *n* i *l*.

ārgan m. Drvena naprava (obično pomična) za istezanje broda na suho radi popravljjanja.

• Posuđenica iz mletačkoga (*ārgana* "Strumento da tirar pesi ... Strumento di legno intorno a cui s'avvoije un canapo per uso di tirar in alto pesi" - BOE, 42) raširena duž cijelog hrvatskog Jadrana (značenje nije jedinstveno, pa ćemo ga dosljedno navoditi): *ārgan* "vitao za istezanje broda" - Sali (PIAS, 21), *ārgan* "machina scansoria" - Cres, *ārgan* "sprava oko građe, kože itd." - Dubrovnik, *ārgan* "visoki stup blizu makine, mlina za masline terminologija uljarstva" - Šibenik (SKOK, I/58, s. v. *argan* "istezalo, čiga"). Vidović, uz lemu *argan* (VID, 5) najprije navodi različita značenja ("machina scansoria, machina tractoria, argan, vital", "željezni valjak koji stoji okomito i može se vrtiti pomoću ruceja i poluga; služi da se olakoti trud kad treba potezati što god što zahtijeva mnogo sile", "motovilo", "stara naprava za izvlačenje jedrenjaka iz mora konopom (učvršćeni željezni valjak)", a zatim i dva hrvatska oblika (*arganj* za Senj i *ōrgan* za Komizu). U našem značenju Deanović za Lopud navodi *ārgan* "sprava za istezanje broda na skver" i za Korčulu *ārgan* (DEA, 153). Mi smo zabilježili *ārgan* također samo u značenju "sprava za istezanje broda na suho". U DUL, 391, nalazimo *argōn* "vrst konopa", a u TRO, 22, *ārgan* "1. željezni valjak koji se vrti pomoću poluga; 2. dio opreme kod prerade maslina na koji su se vješali radnici (makinjari) da se bolje iscijedi smjesa od mljevenih maslina". Značenja variraju i u mletačkim idiomima: *ārgheño* "argano (sia quello per tirare in secco i natanti, sia quelli, più piccoli, per altri usi)" - MAN, 6, *argano* "argano, burbera, verricello" - KOS, 33, *ārgano* "argano", *ārgheña* "argano, anche per tirā sù le barche", *ārgheño* "argano verticale (si usa per tirare corde opportunam, avvolte al suo fusto - campana - o la catena di un'ancora, ingranata intorno al medéfimo)" - ROSMAR, 9, *argano* "argano" - DORIA, 35, *ārgano* "argano, verricello o molinello, orizzontale o verticale, azionato da motore o da forza umana, adoperato sulle navi per salpare le āncore, attraccare, facendo forza sui cavi, o alzare pesi" - PING, 35. Etimon nalazimo u lat. **arganum* (vom Plur. *tā ōrgana* aus; riječ je o množini imenice *ōgyavov* "oruđe, sprava, stroj", SENC, 669 - nap. autora), REW, 6097. U znač. "stroj za dizanje tereta, vitlo, dizalica" nalazimo *arganum* (1313.) i *argagnum* (1386.) - LL, 65. U Korčuli smo zabilježili i naziv za osovinu argana: *spīca*. Za Skoka je *spīca* (za *Vodice* daje znač. "drvena šipka") riječ slavenskog podrijetla (SKOK III, 310). U Blatu na Korčuli *spica* "grančica, iver, komadić drva" (FRA, 83), u Brusju na Hvaru

spīca "tanki komad suha drvca, prutic" (DUL, 663). Moglo bi biti i od njem. *Spitze* "vrsak, šiljak" (HURM, 631) - usp.: "Dallo slov. (risp. cr.) *špica* 'punta; raggio della ruota; stecco di legno (per vari usi)' < ted. *Spitze* 'punta'." (MAN, 195, s. v. *špisa* "scheggia, stecco, pez-zeto di legno per accendere il fuoco" kamo upućuje s istoznačnice *spisa* na str. 231). U Murteru je *arganē(l)* tanki konop debljine 5-6 mm, duljine 100 m koji služi prvenstveno za istezanje mreže *šabake*.

āšta ž. Pramčana ili krmena statva - ako je potrebno naglasiti o kojoj je statvi riječ dodaje se *o' prove* ili *o' kime*. "Na prednjem dijelu kobilica prelazi u pramčanu statvu, s kojom je spojena ključem i učvršćena svornjacima i vijcima. Pramčana je statva ravna, kosa ili kliperska. Po dužini je sastavljena od više komada, u dva sloja (vanjskog i unutarnjeg), tj. od statve i protustatve. Obje su čvrsto spojene ključevima i učvršćene vijcima i svornjacima. Ključevi statve odmaknuti su od ključeva protustatve. Ključ je dug 3 do 4 visine statve. Na oba bočna lica pramčane statve nastavlja se kobilni utor, a tu je usvornjeno i prvo rebro - apostol. Na stražnjem dijelu kobilice, obično okomito na nju, dolazi krmena statva, u uzdužnom smjeru izrađena od jednog ili više komada. I krmena statva ima uture za vanjsku oplatu. Radi pojačanja veze kobilice sa statvom postavljaju se s unutarnje strane veća koljena." (PE II, 246).

• Deanović pod lopudskom natuknicom *āšta* "uspravní dio kilja (na pramcu i na krmu)" veli da se i u Korčuli rabi isti termin (DEA, 154) - mi smo ga zabilježili s naglaskom kao u Betini, *āšta*. Posuđenica iz mletačkoga prešla je i u druge hrvatske govore: *āšta* (PIAS, 23, JUR, 19 - i u znač. "držalo, koplje", LIP, 18 - u znač. "kljun i greda na pramcu; koplje za zastavu na brodu", TRO, 23 - i u znač. "koplje za zastavu; štap), *āšta* (DUL, 392 - i u značenju "stijeg"), *āšta* (LIP, 18 - u znač. "kljun i greda na pramcu"). Boerio ima *asta de prova* i *asta de pupa* (BOE, 48, s. v. *asta*). Ostali: *asta de pupa*, *asta de prova* (ROSMAR, 11; PING, 39, obojica s. v. *asta*), *asta* (DORIA, 41; KOS, 37; MAN, 8; CHIO, 27). Etimon nalazimo u lat. *hasta* "koplje", REW, 4072. U Korčuli vele još i *lāšta* gdje imamo stapanje određenoga člana za ž. rod: *l' + asta = lāšta*.

bālvān m. Neobrađeno deblo za brodogradnju.

• Po Skoku turcizam (SKOK I, 103). Riječ je manje-više nepoznata govornicima istočnojadranskih hrvatskih idioma, pa je u Betinu mogla doći iz Slavonije gdje su betinski brodograditelji nabavljali materijal za gradnju brodova. Prema Vidoviću u uporabi je u Trogiru: "hrastovi bālvān služi u gradnji broda, zovu se još i *klade*, njih su stari kalafati najprije mećali u fanag da se štajunaju, a zimi bi se vadili vanka da se ne razbiju kad su gruba vrmena; ako se ta hrastovina brala od Vele Gospe do početka febrara, mogla je durat i više od sto godin" (VID, 12, s. v. *bālvān*). U Korčuli ne postoji, zabilježili smo

samo *bātāl*. Vidović uz natuknicu *bataf* citirajući Skoka piše "da je turcizam arapskoga podrijetla" (VID, 43), no pok. je profesor previdio da Skokova lema *bātāl* (SKOK I, 122) označuje nesklonljivi pridjev u značenju "napušten" koji nije ni u kakvoj svezi s brodograđevnim terminom. Skok o obliku *bataf* kao brodograđevnom terminu piše na drugom mjestu: "Samo okrugli komadi od korčulanske borovine imaju posebno ime *bataf*. Kakva je ovo riječ ne znam. Možda romansko-dalmatinska." (Skok Term, 146). Ovo Skokovo specijalizirano značenje sami u Korčuli nismo zabilježili, no Dulčić za Brusje na Hvaru lik *bařf* objašnjavaju kao "komad duguljasta, debela ravna, obla i suha drvena stupa (obično od bora i obično za gradnju)" (DUL, 399), dok Fratrić za *bataf* u Blatu na Korčuli navodi značenje kao i mi: "deblo drva za obradu, koje ne smije biti u soku. Rabi se u brodogradnji." (FRA, 10); u našem značenju i Geić i Slade za Trogir: *bařf* "neobrađeno drvo, balvan" (TRO, 29). Slični likovi u mletačkim govorima značenjski se bitno razlikuju, pa je teško izvoditi bilo kakve etimologijske zaključke. Jesu li hrv. oblici tipa *bataf* u izravnoj svezi s tršč. *bātolo* "mestola (arnese delle lavandale per battere i panni)" (DORIA, 62), *bātolo* "1. battipanni, 2. mestola (arnese delle lavandale per battere i panni)" (ROS, 79) ili *batolo* "maglietto, mestola" (KOS, 50) - sve izvedenice glagola *bater* "udarati, tuci" (BOE, 68) (< lat. *battuere*, REW, 996), teško je reći. Nije najjasnije ni kako naš lik dovesti u svezu s jedinim srodnim talijanskim pomorskim terminom *bātolo3* (*bātalo*) "qualunque spianata di ponticelli fuori bordo" (DEI I, 459) - oba termina u istom značenju Vidović (op. cit.) citira prema DM. Nešto ga je lakše povezati s terminom iz arhitekture *batolo2* "base delle pigne o piloni dei ponti, platea" (DEI I, 459) ili s mlinarskim terminom *bātola* "legno del mulino che s'alza e s'abbassa col girare della macchina" (DEI I, 467), što odgovara tršč. *bātola* o *sbātola* "battola, è propriamente quell'arnese di legno che batte con gran rumore mentre gira la macchina del mulino..." (PING, 30) - korijen je isti kao navedeni. Bilo kako bilo, etimon smo možda točno utvrdili, no ne možemo objasniti kako je termin ušao u korčulanski govor, pa je Skok po svoj prilici u pravu kad pretpostavlja dalmatsko podrijetlo. Vojmir se Vinja u Vinja1, 26, iscrpno bavio osnovom *bat(a)*- "koja se javlja u velikom broju naših tudica i domaćih riječi, može potjecati iz različitih jezika i pokrivati međusobno različite semantizme, pa nije nikako dopušteno takve slučajeve uvijek rješavati jednostavnim 'od battere < lat. *battuere*'." da bi u bilješci 59 zaključio: "Valja svakako naglasiti da smo u ovoj bilješci (misli na članak - nap. autora) letimično ukazali na tri ishodišta jednog homofona i da bi bilo pogrešno misliti da smo pitanje iscrpili. Nedodirnutih *bat*-osnova je još ostalo: *batilo*, *batelica*, *batana* 'vrsta barke' (...) a odakle je došao *bařf* - uopće ne znamo."

bracēra ž. Jadranski drveni jedrenjak srednje veli-

čine širokih bokova s jednim ili dva jarbola uglavnom za prijevoz tereta, počeo se izrađivati u XV. stoljeću. "B. ima trup punog oblika. Osobito su još široki i okrugli pramac i krma. Pramc je relativno visok, i pramčana je vjenčanica najviši dio trupa. Obodnica i razma uvijek počinju na vrhu pramca s desne i s lijeve strane pravičnim lukom i spajaju se s pramčanom statvom. Statva ima oblik luka, a vrh joj strši 0,80-1,20 m iznad prvog dijela razme i svinut je prema krmi. Na vrhu statve je duguljasta jabuka, koja je ponekad i izrezbarena u obliku krune ili cvijeta. Desno i lijevo od statve, na 15-20 cm, u visini sredine obodnice nalazi se po jedno oko. Oči imaju uvijek isti oblik i sastoje se od jednog drvenog oblog kotura bliže statvi i zaobljenog roga koji je svinut prema gore. Oči nisu probušene već imaju u sredini ili okruglo drveno dugme ili na tamnom koturu naslikana dva bijela oka s crnim zjenicama i služe samo kao ukras. Oko 30 cm ispod očiju izlaze okrugla ždrijela za lance sidara. To su željezne cijevi što vode koso od pramčane palube kroz pramčani prostor i oplatu. Svršavaju oblim željeznim pojačanjima na vanjskoj oplati pramca. Iz ždrijela izlaze lanci i vode desno i lijevo u nategnutom luku do karika sidara. Oko 1 m desno i lijevo od statve utaknut je u razmu po jedan par bitava, no kako je zbog jakog obluka razma kosa, krmena je bitva u svakom paru uvijek duža od pramčane, tako da su im vrhovi u vodoravnoj ravni. Oko 80 cm od bitava prema krmi nalazi se na svakom boku po jedna sidrena soha. To je koso položena četverokutna gredica. Unutrašnji joj je kraj pričvršćen za palubu, a sredina naslonjena na razmu i za nju učvršćena željeznim stremenom. Vrh sohe strši izvan broda 20-40 cm, širi je i probušen kao raka kolotura i u njoj je kolut za dizanje sidra. Po jedno sidro na svakoj strani visi vodoravno ispod sohe tako da motka stoji vertikalno a lopate vodoravno. Iza sidra utaknuta je u razmu još jedna jaka bitva, koja služi za privez, a nalazi se neposredno ispred jarboških pripona, pa ima i tu svrhu da štiti pripone. Od te bitve pa do krme razma je posve glatka sve do bitve koja se nalazi na mjestu gdje počinje krmena oblina. Ta bitva služi za krmenu privez, a ujedno i za koloturnik kojim se pri žestokom vjetru krmilari. Posljednji par bitava nalazi se već posve na krmi, od 80 cm do 1 m desno i lijevo od krmene statve. Krmena je statva vertikalna i niska te ne strši preko razme više od 5-10 cm. B. je pokrivena palubom od pramca do krme. Ima jak obluk i preluk. Veće bracere imaju mali kaštel, pa je pramčana paluba izdignuta za 20-30 cm, a svršava jednom stepenicom 3-3,5 m od pramčane statve, ponajčešće kod pramčanih pripona. Na kraju te povišene palube nalazi se silaz, natkriven malom polukružnom kućicom (tambuc) ili običnim poklopcem. Silaz vodi u pramčani prostor, gdje su ležaji posade, obično 4 kreveta, po dva sa svake strane, jedan povrh drugoga. Prostor nema osim tambuca nikakva drugog otvora, ni za svjetlost ni za ventilaciju. Na bočnim stranama

tambuca nalazi se zbog toga po jedno okno zatvoreno staklom, da se po kiši i nevremenu može silaz posve zatvoriti a da prostor ipak ne ostane u potpunoj tami. Od tog se silaza prostire do kraja kme neprekinuta paluba. Manje bracerne imaju takvu palubu od pramca do kme. Jarbol prolazi kroz palubu po prilici na 1/3 duljine broda od pramca i svojom petom zataknut je u trag na pasmu. Jarbol prolazi kroz palubu kroz okruglo grlo, koje je s donje strane pojačano debelom drvenom probušenom pločom, a s gornje strane obrubljeno drvenim obručen. U grlu se jarbol učvršćuje sve unaokolo drvenim klinovima, preko klinova omotano je platno u obliku kape i s gornje strane čvrsto povezano oko jarbola. Neposredno iza jarbola počinje grotlo spremišta, koje je nešto šire od 1/3 širine broda pri glavnom rebru i nešto dulje od 1/4 duljine palube. Dno je u spremištu pokriveno sa dva reda podnica desno i lijevo od srednjeg pasma. Podnice leže poprečno i jednom se stranom naslanjaju na srednje pasmo, a drugim krajem na bočna pasma. Spremište je ograđeno od pramčanog i kmenog prostora obično drvenom pregradom s vertikalnim daskama. Kmeni je prostor na kraju kme i pokriven poklopcem, koji se otvara i zatvara pomicanjem u uzdužnom smislu po dvjema drvenim tračnicama. Desnom i lijevom stranicom poklopac zahvaća tračnice, tako da se ne može skinuti, i valovi ga ne mogu odnijeti. Krmilo je veoma visoko i teško, a uza statvu se drži nataknuto na veoma dugim samcima, tako da se može mnogo podići iz vode a da se ipak ne otkvači. Krmilo služi i kao ploha koja smanjuje zanošenje broda. Podiže se u plitkoj vodi pomoću koloturnika (gašpara), kojeg je gornji kolotur zakvačen za očnjak na razmi, a donji za kariku na krmilu. Na glavi krmila je lijepo istesano rudo, koje je ponekad i izrezbareno. Pri jačem vjetru namještaju se na vrh ruda 2 mala dvokraka koloturnika pa se tada krmilari njegovim teklacem. Ti se koloturnici privezu na desnu ili lijevu krmenu bitvu. Snast se bracerne sastoji od jarbola i kosnika, a jedrilje od glavnog jedra i prečke. Jarbol je gol i visok iznad palube po prilici kolika je dužina broda. Pripet je sa tri pripone lijevo i sa tri desno prema bokovima, a nema ni leta ni zaputaka. Jedro je uglavno i diže se jakim četverostrukim koloturnikom. Oglav se učvršćuje ispred jarbola, a uzda na kmi iza kremenog silaza. Spušteno jedro, s lantinom u vodoravnom položaju, striši 20-30 cm preko pramčane statve. Jedro ima 2 ili 3 reda kratica, pa se pri jakom vjetru mogu uzeti i do 3 ruke krata. Lantina se drži i priteže uz jarbol osobitom hajmicom s krunicom od drvenih kuglica. Priteg hajmice učvršćen je jednim krajem za lantinu, prolazi kroz sve kuglice krunice, prolazi kroz drvenu provlaku i spušta se niz jarbol do palube. Kad se jedro diže, popusti se priteg hajmice i o glav jedra, tako da se hajmica raširi i lantina podiže gotovo vodoravno. Kad se lantina digna do vrha, pritegne se priteg hajmice da se lantina čvrsto prisloni uz jarbol, zatim se pritegne i o glav, da se lantina nagne u svoj

normalan položaj i jedro prirodno opruži. Prečka ima tri rogla. Na gornjem je roglju podizač, koji prolazi kroz kolotur učvršćen na prednjem kraju jarbolnog kistaca. Oglavni je rogalj ponajčešće zakvačen za prsten koji obuhvaća kosnik i služi da se prečka može izvući na svoje mjesto do kraja kosnika ili uvući do statve. Prsten se uvlači i izvlači udvojenim izvlakačem, koji prolazi kroz mali jednoraki kolotur na kraju kosnika. S kraja kosnika vodi votka na kistac jarbola, a prečka svojim prstenčićima klizi po votki, no ponekad se na malim bracerama prečka diže podizačem bez votke, a napetost drži sam prednji porubnik prečke. Sada se bracerama sve više daje motorni pogon, a time su izgubile svoj normalni oblik i redovnu opremu. Oglavno je jedro ostalo, ali više nemaju kosnik ni prečke. U kmenom je prostoru motor, a kmeni je silaz dobio visoku kucicu zatvorenu staklenim prozorima. Na priponama su namještene bočna položajna svjetla (zeleno i crveno), a na jarbolu viljuška sa dva leta i podizačem za bijelo jarbolno položajno svjetlo. Nema više lijepih pletenih bokobrana, sada bokove nagrdjuju stare automobilske gume. Bracerne danas imaju jedro samo kao pomoćno pogonsko sredstvo, jer redovno plove na motor." (PE, 425).

• Tijekom stoljeća bracerne su mijenjale oblik, broj jarbola, pogonsku silu i sl., pa u raznim rječnicima nalazimo i različita značenja. Navodeći oblike, navest ćemo i ta značenja, zapravo opise različitih tipova bracerne koji su uglavnom jako iscrpni i precizni: *brazzera* "Chiamasi una Barca che porta due alberi con vele quadre, e va anche a remi, armata di sei rematori e d'un timoniere, della quale si fa molto uso nella navigazione poco più che costiera del golfo di Venezia" (BOE, 98), *brasera* "barca da carico panciuta, con fondo e fianchi arrotondati, chiglia lungo tutto lo scafo, prua arcuata non aggettante con bompresso, poppa con asta verticale, una vela prodiera al terzo, raramente aurica" (MAN, 27), *brasera* "istriana con vele lat. in tela olona; si riferisce a tipo di un secolo fa; tale forma esisteva a G. /Grado - nap. autora/ fino a pochi anni or sono)" (ROSMAR, 30), *brasièra* "v. *brazera*2" (ROSMAR, 30 - za Rovinj), 1. *bràzera* "(tipo di bastimento) *brazzera*" (ROSMAR, 30 - za Dubrovnik, prema naglasku sudeci zacijelo hrvatski oblik), 2. *brazera* "*brazzera* (barca con colomba senza coperta, fornita d'un piccolo scafo da prora e da poppa, con àlbero levàbile e vela latina)" (ROSMAR, 30 - za Trst), 3. *brazéra* "*brazzera* (barca a un àlbero, senza *spintón*; più lunga e più stretta si chiama *topina*)" (ROSMAR, 30 - za Krk i Cres), 5. *brazera istriana* "(Mufo del Mare) con vele lat. in tela olona naturale; si riferisce a tipo di un secolo fa. Se esiste oggi, è a un àlbero, con vele al terzo e *floco* e serve come barca da carico. Deriva dalla nave oneraria romana." (ROSMAR, 30, 31), 6. *brazera de Comifa* "(Mufo del Mare) per la pesca a *vòiga* in alto mare, *vela latina e floco*" (ROSMAR, 31), 7. *brazera piranesè* "con velatura in ufo fino alla fine del 900. A due àlberi (*de maistra* e

tersanin - alb. prodiero) con vele latine. Le ultime del tempo, con eventuale cochina a pupa." (ROSMAR, 31), *brasera* "Barca da trasporto, ad un albero, spinta anche a braccia" (VASC, 58), *brazera* "barca da trasporto a due alberi a vele quadre, mossa anche a remi e perciò probabilmente così chiamata perché allora azionata a forza di braccia" (PING, 64), *brazera* "1. barca costiera da trasporto. Barca con colomba, senza coperta, fornita di un piccolo scafo da prora e da poppa, con albero levabile a vela latina." (MI, 32), *brazera* "brazzera (tipo di barca da trasporto a vela" (DORIA, 91). Ni hrvatski repertoari ne daju jedinstveno značenje: *brăcera* "vrsta jedrenjace" (DEA, 155 - veli da je u Korčuli isto /mi smo zabilježili s istim naglaskom kao u Betini, *brăcêra*/, a za Božavu navodi *bracera*), *brăcêra* "brod nešto veći od ribarske gaete, ima palubu i jedro trevu, rjeđe oštro" (JUR, 28 - isti oblik daje i za Rab i Novi, a za Perast *brăcêra*), *brăcêra* "jedrenjak s jednim jedrom i jednim flokom" (DUL, 409), *brăncêra* "drveni, široki brod za prijevoz tereta" (PIAS, 42), *brăcêra* "manji jedrenjak" (LIP, 38), *brăcera* "veći drveni brod" (FRA, 12), *brăcêra* "vrsta broda s jednim jarbolom te glavnim jedrom i flokom" (TRO, 36). Hrvatski su likovi posuđenice iz nekog mlet. govora. Što se etimologije tiče većina autora drži oblik izvedenicom od lat. *brachium* "ruka", REW, 1256 (npr. SKOK I, 194, s. v. *brăc*, DEI, 593) - jer je u početku to bio brod na pogon veslima, dakle rukama. Deanović, uz ogradu "valjda" izvodi navedeni lopudski termin od mlet. *brazzo* "neki konopi na četverokutnom jedru" i, prema *Glossaire nautique* (PARIZ, 1848), navodi: "nepoznata postanja ili možda od grč. *ῥαῖσσα* "trgujem". (DEA, 155). Danas se sve više pomišlja na mogućnost izvođenja od *Brač* (*Brattia*, SKOK I, 195, s. v. *Brăc*): "Tradizionalmente si pensa a una derivazione da *braso*, in quanto anticamente tale imbarcazione era spinta a forza di remi, però ultimamente si è ipotizzato che alla base ci sia invece il nome dell'isola di Brazza." (MAN, 27, s. v. *brasera*); "Trattandosi di imbarcazione di modeste dimensioni, è possibile che anticamente fosse spinta a forza di braccia, cioè a remi; di qui il nome, senonché recentemente è stato avanzato un etimo a partire da un aggett. etnico di Brazza (nota isola della Dalmazia)." (DORIA, 91, s. v. *brazera*). Ista je pretpostavka izražena i u PE I, 425, s. v. *brăcera*: "Braceri potječe ime s otoka Brača. Još u XV. st. neki se tipovi brodova s Brača razlikuju od sličnih brodova na Jadranu i nose uz naziv tipa i oznaku *brăcâna* ili *brăcana*.". Upućujemo i na *brăcera*, VID 54, gdje možemo naći jako iscrpne opise jadranskih *brăcera*. Uzgred, da *brăcera* nije baš najelegantniji brod dokazuje i to što se diljem Dalmacije za ženu povećih bokova kaže da je *ka brăcera*. U Vidovića nalazimo i pet izvedenica od *brăcera*: *brăcerant* "vlasnik i (najčešće) ujedno zapovjednik brăcere" za Iz, *brăcerica* "mala brăcera" za Kučišće, *brăcerina* "mala brăcera", *brăcerota* "mala brăcera" za Boku i pridj. *brăcerski* (VID, 60).

brunā(l) m. Izljevница, slivnica: 1. Na palubi broda (sa svake strane palube više njih) za istjecanje vode ili mora. 2. rupa (ima ih dvije, po jedna sa svake strane kobilice) kroz najniži dio rebra za slobodno kolanje vode dnom broda. I *manikēla*.

• U Korčuli *brūnāl* i *manikēla*. A. Piasevoli za Sali donosi *brunāl* "izljevnice na rubu broda" (PIAS, 44), Mardešić *burnól* i *brunól* "mali usjek (2x1 cm) u svim rebrima dna broda, blizu kobilice. (Kroz *brunolē* skuplja se voda kaljuže na najniže mjesto pa se *šešulom* grabi i baca preko *bōnde*)" (CEN, 277), a Skok *brūnō* za Dubrovnik, *būmō* za Ston, *burnal* za Trogir, *brunāli* (mn.) za Račišće i Brač, *brumal* za Vrbnik i *brna* (mn.) za Mljet (SKOK I, 220, s. v. *brūnō*) - usp. i *brunal* "kanal; slivnik u polju za odvod vode" (FRA, 13). Vidović za izljevnicu donosi *burnal* za Trogir, Sutivan, Milnu i Split, *brumal* za Vrbnik, *brno* za Mljet, *brunoli* za Komizu, *brunali* i *burnali* za Kučišće (VID, 95). Pos. iz nekog mlet. idioma. Boerio bilježi pluralni oblik u značenju navedenim pod 2.: *brunāli* "Quell'incurvatura ch'è fra i ginocchi e la colomba, e per cui l'acqua può scorrere agevolmente da prua a poppa, riunendosi nella sentina della tromba, donde si manda fuori" (BOE, 403, ostali: *brunal* "ombrinale (per lo scarico dell'acqua" (ROSMAR, 34; isti oblik i DORIA, 96, sa značenjem "ombrinale), *brunai* (mn.) "fessure od intagli, nell'osatura della nave, aderenti al fasciame, per permettere lo scolo delle acque dalla sentina al pozzo della pompa" (PING, 68). Skok piše: "Izvjerno je da je to pridjevska izvedenica na -*alis*, ali nema izvjesnosti u pogledu korijena. Po mojem mišljenju to je izvedenica od *imber* 'kiša', *imbrinalis*, što potvrđuje tal. m. pl. *imbrunali* (17. v.) = *ombrionali* 'pomorski termin: fori, aperture dalle bande della nave per dove si vuota l'acqua entrata con le ondate o con la pioggia'." (SKOK I, 220, s. v. *brūnō*). I C. Battisti drži da je etimon grč. *ómbros* "kiša" (DEI, 2647, s. v. *ombrinali* i 1945, s. v. *imbrinali*). Usp. *brun* "Voce de' nostri bambini, ond' essi chiamano o domandano il bere, che corrisponde all'Italiana *Bombo*. È notevole che il nostro termine Brun deriva immediatamente e nell'identico senso dal greco *βῆν*, riportato anche nella nuova edizione del Lessico latino del Forcellini, alla voce *Bria* è definito *Vox infantinum potum petentium; qua adhuc utuntur Venetorum infantes, vulgo Brun brun iterantes*. Questa voce è poi onomatopeica, soggiunge il Lessico, *etymon forte repetendum a βῆν Mano. Scateo, quod videtur ex sono aquae ex vase aliquo defluentis*" (BOE, 102).

būf pridj. Za brod se kaže da je *būf* kada su mu rebra, zbog greške pri gradnji, previše izbočena. I *būfo*.

• U Korčuli *būfo*. U hrvatskim repertoarima ne nalazimo riječi u odgovarajućem značenju, najbliži lik je *būfast* "debeljkast" (TRO, 39); usp. i *inbūfāt* "nabrekli uslijed vlage" (CEN, 282), *imbūfāt* "nabrekli od vode, podbuhnuti, nateći" (LIP, 119). Svi značenjski srodniji

mletački oblici koje smo pronašli imaju početno *s-*: *sbufar* "sbuffare. Da *buffa* (ital.) "soffio di vento" (DORIA, 569), *sbuf* "rigonfiamento" (DORIA, 569), *sbufar* "sbuffare" (BOE, 612; KOS, 379; PING, 281), pa nije jasno je li u hrvatskim idiomima ono otpalo samo po sebi ili djelovanjem talijanskih likova kao npr. *buffo* "mah, udar vjetra" i *buffare* "puhati" ili pak mletačkih u najgrubljim crtama značenjski srodnih oblika bez *s-*: Boerio ima imenicu *bufo* "Buffone o Buffo caricato" (BOE, 106); u Naccarija nalazimo pridjev *bufo* (CHIO, 73) u značenju "smiješan"; semantički je srodniji našoj natuknici tršč. *bufo* "termine delle sarte, sboffo o sgonfio" (PING, 69; isti oblik također za terminologiju švelja i KOS, 73, i DORIA, 99- ovaj potonji navodi i pridjev, ali u značenju "elegantan, nakićen"). Bilo kako bilo, u osnovi je svih navedenih oblika latinska onomatopeja puhanja *buff-*, REW, 1373. Usp. i gl. *imbufat se* "nabubriti" (VID, 170 - s primjerom: "ako se u kimente stavi previše stupe, mogu se imbufat /napojit se vode pa madijer može iskočiti vanka/" za Boku).

būfo pridj. V. prethodnu natuknicu.

bujō(l) m. Drveno do desetilitarsko vjetro okomitih stijenki s dvije ušice kroz koje se provuče štap za koji se veže konop da se može grabiti more (ili vodu) za pranje broda.

• U Korčuli smo zabilježili *bujōl*. Također mletacizmi: *bujol* (FRA, 14), *bujāl* (CEN, 276), *bujōl* (DUL, 414; PIAS, 45; LIP, 42), *bujōl* (TRO, 39), *bujō* (JUR, 31) - usp. i *bajōn* "smjesa kojom se napuni bačvu za vino da se ne sasuš" - okolica Sežane; mlet. *bugiōl* (BOE, 106), *buiol* (KOS, 73; DORIA, 100), *buiōl* (VASC, 62; MI, 36; PING, 70; MAN, 31), *bugiōlo* (CHIO, 73), *būio*, *buiōl*, *buiōlo* (ROSMAR, 34). M. Cortelazzo kao etimon za tal. *bugliōlo* predlaže rekonstruiran lat. oblik **būlliūm* "čabar, badanj" (DELI, 175) V. Vinja za korčulansko *bujōl* i komiško *bujul* piše da pretpostavlja "da je taj naziv keltskog podrijetla, ali etimologija nije nedvojbeno utvrđena." (Vinja1, 18).

būl m. Crta.

• Isto i u Korčuli. Mi smo zabilježili samo navedeno značenje, ali u Sladovića saznajemo da je *bul* nekakav crveni prah: "Prije pilanja batal se izzica žicom od preje (vune) koja je elastična, umočenom u bul tj. crveni prah." (SLAD, 148) - usp. tal. *bōlo*. "ljepljiva crvena ilovača koja služi kao bojilo" (DEI, 554). Vidović uz natuknicu *bul* donosi isti navod prema Sladoviću i, za Lapad i Krilo, "drvo se senjava bulom, ne lapisom" (VID, 89). Za mlet. ne nalazimo oblik u našem značenju nego u Boerija *bulo de mar* "T. de' Pesc. e complessivo di due differenti specie di Conchiglie marine univalvi, del genere de' Murici, distinte col nome di Bulo maschio, Bulo femena, cioè il *Murex trunculus* e il *Murex brandaris*, Linn. Queste due Conchiglie vengono accennate

con qualche altra dal cavaliere Rosa e da altri, **come quelle dalle quali si traesse il color di porpora degli antichi** (podebljanje naše); su di che i moderni hanno qualche dubbiezza." (BOE, 107), dok Rosamani u značenju "volak" navodi *bulo* za Veli Lošinj, a isti oblik u istom značenju rabi se i u Chioggi (CHIO, 73) - usp. i *būlis* "Turbo rugosus" (ROSMAR, 34 - za Trst). U Orlecu *būla* znači "crveni znak na ovci" (Vinja3, 52: "Označavanje ovaca tim crvenim prahom bilo je prošireno po čitavu Sredozemlju: usp. prov. *boula* 'marquer le bétail avec du bol' i franc. *boul* 'terre rouge dont on marque les animaux' (FEW 1, 428-9)". Na istom mjestu Vinja piše i "A *būl* je prah i u Korčuli kod starih škvarana", pa nakon citata iz SLAD koji smo i mi naveli, članak zaključuje riječima: "Sva je prilika da smo i tu riječ primili od zapadnog susjeda, ali ona je tamo došla iz grčkoga *bōlos*, koje je kao *bolus* u vulgarnom latinitetu potvrđeno još u 4. stoljeću i semantički se razvijala u različitim pravcima." Valja nam još samo objasniti promjenu značenja: kako su s vremenom brodograditelji prestali upotrebljavati crveni prah i počeli vući crte po drvenim komadima na drugi način, termin je preuzeo značenje "crta" - u Betini smo čuli *pilāj po būlu* "pili po crti".

fēra ž. Krojka, platnena traka od kakvih se šiju jedra.

• U Korčuli smo zapisali *fīrsa*. Jurišić ima *fēra* "pojas, traka; ĩdro je od tēfē platna, koji se na fēre. ũ dvī fēre." (JUR, 55) - isti oblik i PIAS, 83, ali u značenju "tvornička širina robe". Vidović s *fēra* (VID, 124) upućuje na *fēra* za Vrbnik, Senj, Klimno i Punat, a s. v. ima i *fījersa* za Lopud, Miljet i Caviat, *fīrsa* za Korčulu, Sutivan, Split, Trogir, Milnu, Krilo, Komizu i Kućišće te *fēra* za Šepurinu i Sali na Dugom otoku (VID, 127). U Biatu na Korčuli *fīrsa* (FRA, 22), u Brusju na Hvaru *fīrsa* (DUL, 444), u Trogiru *fīrša* (TRO, 66), u Komiži *fīrša* (CEN, 279) - sve u znač. "platnena traka za jedro". Oblici tipa *fīrsa* nedvojbeno su iz nekog mlet. idioma preuzeti jedrarski termini: *fēra* (ROSMAR, 68), *fēra* (MAN, 76), *fēro* (CHIO, 196) - i *sfera* (ROSMAR, 162), *sfera* (MAN, 214); kao i tal. *fērzo* "ciascuna delle strisce di tela che cucite insieme formano la vela" vjerojatno od ar. *fīrša* "komad tkanine", izv. od gl. *farosa* "rezati" (DELI, 427) - u srednjovjekovnoj latinštini u Genovi 1246 potvrđeno je *fēsum* (DELI, loc. cit.), a u dubrovačkoj *fēra* kao "dio jedra" 1242. i kao "platno" 1489. (LL, 454). O oblicima s početnim *s-* Vinja piše: "Međutim, i taj se oblik, i u tal. i kod nas, poklopio sa *sferza*/*ferza* koje je deverbale od *sferzare* 'šibati, ošiniti' (...)." (Vinja2, 29). I oblici tipa *fēra* također potječu od istog etimona, ali je pitanje je li riječ o prilagođenim prema navedenim mlet. likovima, ili o turcizmu (izravnim ili neizravnim) - usp. *fērāhlik* "širina, otvorenost, prostranstvo", od tur. *fērāhlik* < perz. *fērāh* "širok, prostran, otvoren" + tur. suf. *-lik* (ŠKA, 279). U Korčuli smo za jedrarsko platno zabilježili termin *gotūnina*; od mlet. *gotonina* "grubo pamučno platno" (BOE, 312), izv. na *-ina* od *gotōn* "pamuk" (BOE,

312) < ar. *kuṭun* "id.", REW, 4796a. Vidović za Korčulu, Dobrinj, Vrbnik, Klimno i Punat u našem znač. navodi *gotun*, a za Klimno i Punat još i *gotunina* (VID, 151). Usp. i *gotun* "jaki ribarski kanap" (LIP, 108), *gotun* "pamučni konac" (JUR, 62), "pamuk, pamučno platno" (TRO, 77) te *gotunina* "pamučno platno" (TRO, 77).

frokāta ž. Jedna od drvenih rašlji, ugrađuju se po dvije, jedna sprijeda, druga straga, samo s jedne strane većega broda; služe za odlaganje vesala, jarbola i sl.

• U Murteru *frikāta*. Zbog dočeka -ata umjesto mlet. -ada nije posuđenica iz mletačkoga, no teško je reći je li ostatak iz dalmatskoga ili je oblik nastao, što je doduše manje vjerojatno, pod utjecajem stand. tal. *forcata* "podupirač s rašljastim završetkom" (i Skok, razglabajući o mljetskom brodskom terminu *forkata* u značenju kao i u Betini postavlja upitnik glede dalmatskog podrijetla - v. SKOK I, 525) prema mlet. *forçada* za koje Boerio daje i pomorsko značenje "Pezzi di legno curvi da un capo, che servono ad innalzar le sponde delle lance", ali se s našim referentom u potpunosti poklapa "Specie di asta di legno o lungo bastone, che usano le lavandaie quando distendono sulle corde o funi le biancherie lavate onde si asciugano, per tener esse funi alte da terra quanto basta; al qual uopo aste o bastoni sono guernite da un capo d'un biforcamento, nel quale entra e si posa la fune che devono sostenere" (BOE, 280) - u potonjem značenju, ponegdje uz "košlac, štap koji služi za podupiranje pergoła" i *forçada* (VASC, 115), *forçada* (MAN, 81), *forcada* (ROS, 393); Kosovitz uz potonji oblik daje i pomorsko značenje "barganella" (KOS, 177). U Vidovića saznajemo da se *forkada* govori u Sutivanu, Milni i Splitu *forko(a)* - s drugim, također rom., sufiksom (< -ocio(a)) - u Splitu, *forkata* na Mljetu, *frikata* u Salima, *frokada* i *forçada* u Grohotama (VID, 129). Geić i Slade za Trogir navode *fōrkāda* "rašlje na lijevoj strani gajete za držanje vesala, jedra, ostiju i sl." (TRO, 68). Vidović upućuje na *forkada* i s natuknice *forkula* (VID, 129). Pos. iz nekog mlet. idioma (potvrđeno i za mugliški, *fōrkula* "forcola, scalmo a forcella" - ZUD, 46): *fōrcola* "Pezzo di legno forte incavato, su cui posasi il remo in vogando, *Scalmo*" (BOE, 281; PING, 139; MI, 83; DORIA, 243; ROSMAR, 71), *fōrcola* (CHIO, 204; ROS, 394; MAN, 82), *forcola* (KOS, 177) - usp. hrv. *fuorkula* "soha" (VID, loc. cit. - za Lošinj), *forkula* "za voziti rabe još i forkulu. I ona je od tvrda derva. Od repa zgoru je se jednako široka; na bandi zada je pod verh i još jednu opet ozdola zapijena na oblo da more va nju veslo, ter naliči na misečimu ka ima rogi nazad" (VID, loc. cit. - za Vrbnik i, samo uz naznaku "(za veslo)", za Klimno). U istom znač. *furchula*, zabilježeno 1502. u srednjovjekovnoj latinštini u Šibeniku (LL, 492). Betinsko *frokāta* pokazuje metatezu kao i cresko *frokēta* (SKOK, loc. cit.) i grohotsko *frokada* (VID, loc. cit.), no oba sufiksa u tim terminima mletačka su (lat. -ita > mlet. -eta; lat. -ata > mlet. -ada): *forchēta* "dicesi a Palo o

Legno biforcuto" (BOE, 281). Drugi mlet. repertoari imaju oblik samo u značenju "ukosnica": *forcheta* (PING, 139; KOS, 177; DORIA, 243; ROS, 394), *forchéta* (VASC, 115; MAN, 81) - poklapa se s korčulanskom posuđenicom iz mletačkoga *fōrketa* koju smo mi zabilježili u značenju koje je navedeno uz lemu, a koju Vidović donosi bez naglaska (*forketa*) i prema SLAD navodi: "batali se dižu na veli kavalet pa zatim podignu na zbulte ili forkete koje se veže kađenom (lancem) i stisne drvenim klinima da se ne miče" - u tom smo značenju, "rašljasti podupirači u brodogradilištu" mi u Korčuli zabilježili samo *zbūlta*. Svi navedeni likovi, osim jasno potonjega, potječu od lat. *fūrca* "vile", REW, 3593, s različitim sufiksima: **fūrcata*, **fūrcitta* i *fūrcūla* (potvrđeno kao "račvast pōdupōranj", DIV, 441). U hrvatskim rječnicima kojima se služimo ne nalazimo paralela za korčulanski termin. Vidović ima i oblik *zbūrta* (VID, 509) s kojega upućuje na *zbulta* (VID, 508) gdje saznajemo da se jedno i drugo govori u Korčuli, a da *zbulta* veće još i u Kucišću na Pelješcu. Na navedene primjere iz Vidovićeve rječnika osvrnuo se Vinja baveći se likovima koji potječu od starofranačkoga **hūrt* "ovan": "Ti termini mogu veoma lako dijeliti semove sa starom etimološkom vrijednošću riječi, tj. sa 'ovan', jer se takve *forkete* (= < 'rogovi') drugdje nazivaju *koza* ili *konj*, a u Korčuli je to *kavalet* (< ven.), tj. 'konj'. U svakom slučaju, takve potpirače su nešto što kao ramena ili rogovi podupiru i drže batal koji se pili ili, u Kucišću, drže brodsku kuvertu." (Vinja4, 68). Navedeni je franački etimon dao tal. *urtare* "udariti, silom gurnuti" (mlet. *urtar* - BOE, 774), dok se naši termini formalno semantički samo u najširem smislu poklapaju s mlet. likovima tipa *sbūrta(r)*: npr. *sburtar* "urtare violentemente" (DUR, 182), *sburtar* "spingere, sospingere, urtare", *sbūrta* "spinta" (DORIA, 569). Mlet. oblici s početnim s- posljediak su križanja, no ne zna se pouzdano koji je glagol utjecao na *urtare*: "Per il Prati da *butār più urtār*. Il Pellegrini ritiene invece che con *urtār* si sia incrociato uno **sburlare* < lat. **burrula* 'bioccolo di lana'." (MAN, 197, s. v. *sburtar*)

gūc m. Manja ribarska brodica oštra pramca i krme, nadasve pogodna za brzo veslanje. "Prema veličini razlikuju se: mali do 4,80 m, srednji do 7,50 m i veliki do 9,50 m duljine; širina im iznosi 1/3 duljine. Mali je guc obično sasvim otvoren u cijeloj svojoj duljini; srednji je samo u prednjoj trećini zatvoren palubom, a u pramcu ima mali otvor (purtelu) za silazak u potpalublje. Veliki je guc u cijeloj duljini zatvoren palubom; u polovini duljine ima veće grotlo s poklopcima, a na pramcu i krmi manje otvore za silazak u potpalublje. Guc srednje veličine osobito je prikladan za ribolov, a veliki je pogodan za prijevoz raznog tereta. Veliki se guc mnogo upotrebljavao na otoku Mljetu. Mali i srednji guc obično su opremljeni jarbolom i o glavnim ili strmim jedrom, katkad i jednom prečkom (flokom), a veliki guc ima trokutno latinsko jedro, bez prečke. Guc danas obično ima

ugrađen pogonski motor. Za gradnju guca dolaze u obzir hrastovina ili česmina za kobilicu, pramčanu i krmenu statvu, brestovina ili dudovina za rebra i rebrene nastavke, a borovina za vanjske platice. Palubne trenice prave se od borovine i jelovine." (PE 2, 591).

• Isto i u Korčuli - isti oblik i DEA, 159, za Lopud i Korčulu, DUL, 460, za Brusje na Hvaru, PIAS, 102, za Sali, IUR, 65, za Vrgadu, LIP, 112, za Boku, TRO, 80, za Trogir i SKOK I, 628, za Dubrovnik i Rab, a za Blato na Korčuli Fratric bilježi *guc* bez naglaska (FRA, 26). Vido-
vic, uz *guc*, ima i *guculić* i *gučić* "malen *guc*" (VID, 157). Do nas je riječ došla preko mletačkoga: *guzo* (ROSMAR, 86; DORIA, 286; PING, 162), *guso* (MAN, 98), *gūzo* (MI, 93). Etimologija nije najjasnija; većina autora, uz ogradu, navodi mogućnost da je riječ nastala apokopiranjem *bra-* od mlet. *bragozzo* "vrst male ribarice" (BOE, 97) - SKOK, loc. cit., DEI, 1851, s. v. *gozzo*2, DELI, 512, s. v. *gozzo*2. Držimo da nema nikakvih zapreka da se kao etimon pretpostavi lat. *acūtus* "oštar", s gubitkom početnoga vokala i promjenom /c/ → /g/ što zapravo savršeno odgovara referentu - *guc* je naime jedina brodica kojoj su i pramac i krma izrazito šiljasti. Ako je pak /g/ iz etimona, moglo bi se pomišljati na ostatak iz predlatinskih jez. slojeva (lat. *acutus* < *agʷ), no za takvu bismo tvrdnju trebali imati točnu geografsku distribuciju i kronologiju oblika, s čime u ovom trenutku ne raspolazemo.

hēmēna ž. Metalni dijelovi "ženskoga" tipa za razne namjene; npr. košuljica u koju se stavi rašljica za veslo, ili "ženski" dio koji je pričvršćen na kormilo i koji se nasadi na "muški" dio pričvršćen na krmi - ima i obratnih situacija, da je "muški" dio na na kormilu, a "ženski" na krmi. I *māškula*.

• U Korčuli *fēmīna*. Skok ima *fēmēna* za Dubrovnik (SKOK I, 510). Deanović daje oblik *fēmēna* za Lopud i Korčulu u značenju "okov na krmi, u koji se natakne mašaj na kormilu; ima ih dvije: gornja i donja" (DEA, 157). U Komiži *fēmīna* (CEN, 279 - uz istu natuknicu navodi i *māškul*, a uz obje daje značenje "okovi kormila"), u Trogiru *fēmēna* "samica, okov kormila drvenog broda gornja i donja" (TRO, 64). U Vidovića nalazimo *fēmēna* za Cavtat, Korčulu, Lopud, Trogir, Milnu, Senj i Sutivan i *fēmīna* za Komižu, Klimno i Punat (VID, 124). Navedeni su likovi metafore ("žensko" → "metalni komad s rupom koji se navlači na nešto što strši") nastale u mletačkom: *femene* "in T. Mar. *Femminelle*, diconsi alcuni Occhi di ferro stabiliti nella ruota di poppa, in cui entrano gli agugliotti del timone che lo tengono sospeso" (BOE, 264, s. v. *femēna*), od lat. *fēmīna* "žensko", REW, 3239; *fēmēna* za Dubrovnik, *fēmēne* za Grado, *fēmēnele* za Trst (sve ROSMAR, 68), *fēmēna* (CHIO, 195 - za oba značenja, MAN, 76 - samo "žena"), *fēmēna* (VASC, 108 - samo "žena; supruga", MI, 79 - za oba značenja), *fēmīna* (DORIA, 228, samo "žena"), *fēmīna* (MAN, 76 - samo "žena"). U betinskorn je govoru uobičajeno *f* za *h* (usp. *kafa* - *kaha*).

kalafatāti svrš. Šuperiti. "Šuperi se tako da se u šavljine između drvenih dijelova nabija kučina, i to u šavove (sljubnice) oplata, do dubine od oko 6/10 debljine trenica (platica), a u stikove (između glava trenica) u uto-
re kobilice i statve do dna trenica. Za dobro šuperenje moraju trenice s unutarnje strane šavova do 4/10 njihove debljine biti međusobno dobro priljubljene, a s vanjske strane moraju biti razmaknute za približno 5/100 njihove debljine, tako da duž cijelog šava ostane konični žlijeb za šuperenje. Šavovi se otvaraju čeličnim tupim dlijetom po kojemu se udara lakim maljem od hrastovine koji je okovan čeličnim prstenima. Zabijanjem dlijeta do željene dubine šavova dobiva se odgovarajući međuprostor za šuperenje. U nj se nabije okatranjena kučina u više slojeva, već prema položaju šava na brodu (potpaluba, oplata itd.) i prema debljini trenica. Prosječno se stavlja po jedan sloj na svakih 20 do 25 mm debljine trenica. Za prvi sloj, koji se nabije najdublje, uzima se tzv. okatranjena uzica 'komand', a zatim dolaze slojevi rastvorene kudjelje, koja se zasuču u niti željene debljine. Posljednji sloj mora biti nabijen bar 5 mm ispod površine oplata. Slojevi kudjelje nabijaju se posebnim dlijetom koje sliči dlijetu za 'otvaranje', s razlikom što je donji brid lista ili tupo odsječen, ili ima jedan, odn. dva žlijeba (posljednje za deblje trenice, osobito za gornji sloj kudjelje). Svi se alati izrađuju u više različitih veličina, a odabire ih radnik 'kalafat', prema svom iskustvu. Šavove otvara i šuperi ih jedan radnik s obje ruke. Za otvaranje i završno šuperenje debljih trenica i tvrdog drva potrebna su dva radnika: jedan pridržava veće dlijeto s ručkom (pataraca), a drugi udara po dlijetu težim drvenim maljem. Šavove trenica na podlozi veće zakrivljenosti (rebra obluka) ne treba otvarati, jer sama zakrivljenost podloge daje pogodni konicitet bočnih strana trenica. Naprotiv, u tom slučaju treba donje dijelove ploha oblanjati (do visine od 4/10 debljine trenica), tako da se trenice na dnu međusobno dobro priljubljuju. Kudjelja se pri šuperenju nabija do 5 mm ispod oplata, a nastali se žlijeb ispuni rastaljenom vrućom paklinom (smola s dodatkom drvenog katrana i nešto loja; dodaci se stavljaju u smjesu da nakon ohlađenja ne bude krhka, nego gipka). Umjesto ove smjese mogu se sljubnice u vanjskoj oplati, iznad crte najvećeg gaza, premazati smjesom od olovnog oksida (minija), olovnog bjelila i lanenog ulja ili prikladnom drugom smjesom. Sljubnice se na vanjskoj oplati premazuju pomoću improviziranog kista, kozjom kožom koja se omota na drveni štap, a limene posudice s klijunom upotrebljavaju se pri zalijevanju palubnih sljubnica. (...) Dobro šuperenje traje 3 do 4 godine. Nakon tog roka treba ga pregledati i po potrebi obnoviti. Za vađenje stare kudjelje upotrebljava se 'gavranov klijun'. Na kvalitetu šuperenja utječu i vremenske prilike pod kojima je obavljeno. Ako se šuperilo po vlažnom vremenu, trenice će se uskoro osušiti i sljubnice otvoriti, pa nepropusnost ne zadovoljava. Ako se, naprotiv, šuperilo po suhom vremenu (i suho drvo) trenice će pri močenju nabubriti,

rubovi će se podići od podloge i izbaciti materijal šuperenja. Stoga je važno da se trenice i platice šupere po normalnim atmosferskim prilikama. U suvremenoj drvenoj brodogradnji sve se više koriste voodoporna ljepljiva i trajno elastične mase za brtvljenje, pri čemu šuperenje postaje nepotrebno." (PE, 8/21). I *kafatati*.

• U Korčuli *kalafatat*. U Murteru *kalahatāt*. Po drugim mjestima hrvatskoga Jadrana: *kalafata(t)*, *-āvat* "zatiskivati kućinama skripe na brodu i premazati ih paklinom" (DEA, 160 - id. i u Korčuli, *kalafatāt* u Božavi), *kalafatati* "graditi ili popravljati brodove" (PIAS, 123), "superiti" (JUR, 84), *kalafatāt* "stupu zabiljati u raspukline broda; popravljati brod" (DUL, 493), "začepljivanje, smolom i kućinom daske na barci" (LIP, 143), *kalafatāt* "superiti" (CEN, 284). Posudenica iz nekog mlet. govora: *calafatār* "Ristoppare i navigli, cacciando stoppa a forza di maglio ne' commenti o in qualunque parte potrebbbe penetrar l'acqua" (BOE, 116), *calafatār* "calafatare, introdurre la stoppa nelle fenditure di uno scafo in legno per renderlo stagno" (MAN, 34), *calafatar* "calafatare, calefatare" (KOS, 78), "calafatare" (PING, 76, DORIA, 111). Prema Skoku glagol je denominat od oblika tipa *kalafat* (isto i DELI, 184, za tal. *calafatare*), no Doria misli drukčije: "Parola veneziana tratta direttamente dal greco tardo (XIII sec.) *kalaphatizō* "id.", e non derivata da *calafā*, *-ado*" (DORIA, 111, s. v. *calafatar*). Za srednjovjekovnu latinštinu u Dubrovniku nalazimo *calcare* (LL, 149 - 1272), što se, ako je postojao srodni oblik, izgubilo iz hrvatskih jadranskih govora.

kimēnat m. Sljubnica, razmak između dviju platice (šuperi se).

• U Korčuli *kimenat*, u Komiži *kimēnat* (CEN, 285), u Trogiru *kimēnat* (TRO, 113). Vidović uz *kimenat* za Dubrovnik, Grohote, Komižu, Sutivan, Korčulu, Lopud, Tivat i Dubrovnik, ima i *čimenat*, *čimenti* za Vrbnik, a Skok za Tivat *klimenat* (SkokTerm, 123). Skok za dubrovačko *kimenat* drži da je "leksički ostatak dubrovačko-romanski od lat. *caementum* "pietra tagliata" (*caemētum*, REW, 1467 - nap. autora), apstraktum na *-mentum* od *caedere* "rezati". (SKOK II, 81). O istom obliku i u SkokTerm (loc. cit.): "I opet imademo jedan dalmatinski brodski termin lat. porijekla koji ne pozna nijedan drugi romanski jezik, koliko sam dosada mogao saznati. Suglasno *k* pred *i* kaže da se radi o staro-dalmatinskoj riječi. Lat. riječ *caementum*, od koje dolazi naš izraz, znači doduše 'blato, zbuka koja se meće među kamenje; kamen kvadrato-noga oblika' u zidarskom govoru, ali nema sumnje da je ova riječ morala postojati već u lat. brodograditeljskom govoru u istom značenju kao i u Dalmaciji, samo nam se slučajno nijesu sačuvali podaci o tome." Pitanje je kako bi Skok zaključivao da je imao pred sobom mlet. *chimento* "Commento, dicesi il Vuoto che resta fra due tavole che formano il fasciame d'una nave, e nel quale i calafati cacciano a forza di maglio la stoppa" (BOE, 167), *chimento* (ROS, 206 - za Trst i Piran; ROSMAR, 53 - za

Rijeku, Veli Lošinj, Mali Lošinj, Zadar i Novigrad; DORIA, 146; PING, 92), *chimento* (MAN, 46), *chimento* (CHIO, 107). Doria (DORIA, loc. cit.) i Rocchi (MAN, loc. cit.) za oblik *chimento* tvrde da je u tršč. odnosno koparski idiom ušao iz mlet. i stavljaju ga u svezu s tal. *comento* ista značenja predlažući kao etimon lat. *conventus* "spoj" (*convētus*, REW, 2194), kao DEI, 1027. Za mlet. i hrv. likove formalno puno bolje odgovara etimon koji predlaže Skok, a semantički onaj koji predlažu talijanski znanstvenici. No, ipak, nije nimalo teško od razmaka između dva kamena i sl. doći do razmaka između dva komada drva; usp. "spoj, vez; prostor između dva tijela koja valja vezati, npr. kamen u zidu (podebljanje naše) ili daske na oplati broda" (VID, 215, s. v. *kimenat* - za Grohote). I ako prihvatimo Skokovo tumačenje, još je uvijek dalmatsko podrijetlo termina pod znakom pitanja i to ne toliko jer termin postoji u istočnojadranskim tal. idiomima, jer je tamo mogao ostati iz predmlet. latinskih slojeva (o tomu više u FIL), nego zato što ga ima i Boerio, pa, ako hoćemo da je naš termin dalmatski, valja pretpostaviti da je to i u Mletcima nekakav ostatak iz starijih rom. slojeva. Prema VID citirano *čimenat* u Vrbniku nastalo je analogijom prema drugim mlet. posudenicama koje imaju *ci-* za tal. *chi-* (npr. *ciodo* - *chiodo* "čavao").

levaica 2. 1. (u izrazu *na levaicu*) napravljeno na način da se može skidati; 2. (trjeđe) općenito dio koji je ugrađen tako da se može skidati.

• U Korčuli *na levaicu*. Vidović s. v. *levajica* piše: "u izrazu *jarbol na levajicu* (na bracerama ili trabakulima katkada je jarbol bio pomičan, skidljiv, zato da bi brod mogao proći ispod mosta, npr. trogirskoga, a da se most ne mora otvarati, time bi vlasnik broda uštedio plaćanje pristojbe za posebno otvaranje mosta)" (VID, 257 - za Sutivan). Od mlet. repertoara samo Rosamani donosi pridjev *levaizo* "skidljiv" (ROS, 537 - za Buje, Veli Lošinj i Trst) i sintagmu *Coverta levaiza* "Pagliolato (suolo della sentina formato da tavolini levabili)" (ib.), što preuzima i Doria, *levaizo*, za što kao etimon rekonstruirao lat. pridjev **levaticius* "skidljiv" (DORIA, 328). Vidović navodi i *levajic od prove* i *levajic od kime* "pajuli koji su na višoj razini od ostalih a dođu ispod *purtele karmene* i *provrnje*, na gajeti" (VID, 257, loc. cit. - za Komižu).

madir m. Platica brodske oplata. "Kad su s unutarnje strane rebara postavljeni glavni uzdužni elementi, počinje se s pripremom vanjskih lica na glavama rebara, za postavljanje gornjih platice vanjske oplata (pojas završnih platice). Vanjska je oplata sastavljena od mnogobrojnih platice, koje se protežu po duljini od krmene do pramčane statve, a po visini broda od kobilice do razme (sržnice). Platice vanjske oplata postavljaju se od razme prema dolje; pošto je postavljeno 4-6 redova glavnog pojasa, počinje se s postavljanjem sponja, najprije glavnih, a zatim ostalih. (PE II, 247).

• Isti smo mletacizam zapisali i u Korčuli - i Deanović, uz lopudsko *madijër* (DEA, 163). U Blatu na Korčuli *madir*, *madiri* (FRA, 47), u Vrgadi, Brusju na Hvaru i Trogiru *madir* (JUR, 112; DUL, 525; TRO, 139), u Komizi *madir* (CEN, 290), u Salima na Dugom otoku *madir* (PIAS, 173 - naglasak vjerojatno pogrešan, mislimo da treba *madir*), u Boki *madijër* (LIP, 200) - manje-više sve te inačice i u VID, 265, s. v. *madir* za cijelu hrvatsku jadransku obalu. Boerio navodi *magèri* (BOE, 382 - mn.), Rosamani *magier* (ROSMAR, 98 - za Grado) i *maier* (ROS, 569 - za Piran), a Naccari *magèro* (CHIO, 298). Naši se oblici poklapaju s *madier* (ROS, 563 - za Trst i Veli Lošinj; PING, 188; DORIA, 344; KOS, 238), *madiër* (VASC, 159; MAN, 121) - u ikavskim se krajevima -ie- razriješuje u -i- (usp. *lijepo* - *lipol*), a u ijekavskim ostaje: *madijër* (SKOK II, 388, s. v. *màterija* - za Dubrovnik i Mljet). C. Battisti tal. *madière* izvodi od franc. *mad(r)iere*, od prov. *madier*, od lat. **māterium* (od *māteria* "drvena grada"), uspoređujući ga sa srlat. likom *maderium* "debela greda" potvrđenim u Mletcima 1319. god. (DEL, 2306) - što preuzima i Doria (DORIA, loc. cit.), dok M. Cortelazzo drži da francusko posredovanje nije igralo uloge: "Lat. tardo (sec. VI, Grgorio di Tours) *matèriu(m)* der. da *matèrial(m)*, che volle anche dire 'legno, legname', attraverso l'it. sett. *madèr* (*maderium* nel lat. mediev. di Venezia del 1319) ... La tradiz. nautica it. e le numerose var. loc. ant. rendono inutile il ricorso ad un prestito dal fr. (che è privo di specifiche accezz. marinaresche per questa vc.) per spiegare *madiere*" (DELI, 697). Čini se da i Skok, ako smo pravilno shvatili filijacije, izvodi bez franc./prov. posredovanja: "Preko tal. (mlet.) *madiere* < lat. *materies* > prov. *madier*" (SKOK, loc. cit.). U srednjovjekovnoj latinštini naših krajeva *maderius* (LL, 681-1429.).

mûrka ž. Uljni talog koji se nekada rabio za mazanje dna broda.

• Isto i u Murteru. Mletacizam: *morca* (ROS, 648 - za Trst; DORIA, 387; KOS, 263; PING, 208), *môrca* (VASC, 177) < lat. *amûrca* "uljni talog", REW, 433.1. U hrvatskim dijalektalnim repertoarima nalazimo *mûrka* (PIAS, 195), *mûrka* (JUR, 125), *murka* (MIL, 129). Mletacizmi su i oblici s *g* umjesto *k* *mûrga* (TRO, 152), *murga* (FRA, 53) < mlet. *murga* (BOE, 426) < *amûrga*, REW, 433.2.

ôči sr. (mn.) 1. Drveno ukrasno oko na bokovima na pramcu, najčešće bracerne. 2. Rupe kroz koje prolazi sidrena veriga.

• Termin se slučajno poklapa s domaćom imenicom *oko* (mn. *oči*) - za etimol. v. SKOK II, 551. Boerio, samo u znač. pod 2, bilježi *ochio da prova* "T. mar. *Cubia*, Quel foro a prova delle navi, per cui si fa passare il cavo dell'ancorache si vuol affondare" (BOE, 448, s. v. *ochio*), a u istom znač. i Rosamani *ocio* (ROSMAR, 114 - za Piran i Trst). Usp. i *ochio da pupa* "Apertura alla poppa delle galere, dov'è incassato il timone" (BOERIO,

loc. cit.) i, u istom znač., *ocio per el timon* "femminella. Le femmine sono impernate sul telaio di poppa. Sono le femmine dei càrdini con cui il timone è collegato alla poppa della nave." (ROSMAR, loc. cit.). Metafora je jasna. Od lat. *ocûlus* "oko", REW, 6038. Isti etimon, preko mlet. *ocieto* (u repertoarima kojima se služimo ne nalazimo oblik u našim znač.) dao je u Korčuli *ôčet*, ali samo u znač. pod 2. Vidović donosi *očet* "očnica": "Te škujice se zovu *očet*i, a rabe da se skroz njih vedije jeden špag, pašarin"; "Po kermi i po provi je (sc. na braceri, nap. R. V.) jena ali dvi škuje va kavobandi; ozvena i nutri je ta škuja fudrana z debelin železnin očeton, pek se zove *očet* ili oko"; "Prsten na brodu za vezat konop" (VID, 328 - u prva dva znač. za Vrbnik, a u potonjem za Split). U TRO, 173, nalazimo *ôčeta* "šarka na vratima", a u LIP, 234, *ôčete* (mn.) "okrugli prstenovi na teli za pokriv na ceradi" - usp. *ocêto* "occhietto di ferro a vite o a punta: *metarêmo dô ocêti su la pòrta metteremo due occhietti su questa porta*" (CHIO, 343).

parîci m. (mn.) Par manjih vesala za manju brodicu kojima vesla jedan veslač.

• U Korčuli *parîci*. Termin je u uporabi diljem Dalmacije i izvan brodograditeljskih krugova, a znač. mu je uvijek "malo veslo, obično dio para": *parîc* "malo veslo za male brodice" (TRO, 188), *parîc* "malo veslo (za male brodice)" (DUL, 583), *parîc* "malo veslo (obično dvoje)" (LIP, 250), *parîc* "malo veslo" (DEA, 166 - uz napomenu da se tako govori i u Korčuli), *parîci* "par kratkih vesala" (PIAS, 239), *parîci* "dva mala vesla" (CEN, 295); usp. i *parîc* "posebno manje pomoćno veslo za *svičora* ispred *katine*, kad se vozi regata za Palagružu, jer je krma zakrčena" (CEN, 295) - glede rasprostranjenosti v. i VID 341, *parîc*. Skok piše: "Dva mala vesla na krmu ili provi općenito se zovu *parîci* (Tivat, Illovik), s kojima jedan čovjek može da vozi. Naziv odgovara tačno mletaćkome izgovoru književno-ital. riječi *parecchio* (deminutivna izvedenica od lat. *par*, gen. *paris*), sa istim izgovorom kao dočetne suglasne skupine *kj* kao i *sič* za *secchio*" (SkokTerm, 141). Skokova je etimologija za cijelo posve točna; tal. *parecchio* potječe od lat. **pariculus* "istovrstan, sličan", REW, 6241 (umanjenica od *par* "jednak", REW, 6219), ali valja domisliti da se tal. oblik rabi samo kao pridjev u znač. "ne malo" (postoji i mlet. pridjev *parecio* u istom znač.) i da su naši oblici za "veslo" bliži prvotnom znač., pa zatim pronaći mlet. oblik koji se s našima poklapa i na planu sadržaja i na planu oblika i tako do konca riješiti postanje termina. Polazeći od navedene Skokove rečenice u potragu za mlet. ekvivalentom bio se dao i R. Vidović: "DM ima, doduše, ven. *pareci*, ali samo kao 'Ormeggi. Attrezzi (d'una nave)', a to nije u našem značenju. Riječ *parîc*, *parîci* nema Skok u ER, ni Rosamani." (VID, loc. cit. - pretpostavljamo da je i mlet. *pareci* koje Vidović citira prije navedenoga dijela prema M. Deanović, *Terminologia marinara e peschereccia a Ragusavecchia /Cavtat/*,

SRAZ, Num. 5, Julius, Zagreb 1958 također iz DM). Mi smo ipak u Rosamarija pronašli potpunu mlet. paralelu za koju autor daje tri znač. od kojih samo posljednje odgovara našem: *parecio* "1) apparecchio (quel corpo o quella lucentezza che si dà ai tessuti, perché paiano più belli e più fitti); 2) (le cose preparate, apparecchiate per vari scopi) servito, servizio (portata di vivande); 3) mar. remo - podebljanje naše" (ROS, 736 - u potonjem znač. za Cres). Zbog pomanjkanja mlet. sličnozvučnih isto-značnica mogli bismo pomišljati da nam je termin ostao iz predmletačkih romanskih jezičnih slojeva i prilagodio se prema sličnozvučnicama kao npr. *parecio* "apparato, apparecchio, apprestamento; pappa, preparamento" (KOS, 304; PING, 230, s. v. *pareciar*), *parécio* "Servizio da tavola (di stoviglie, di posate)" (VASC, 198), *parécio* "apparecchio, attrezzatura" (CHIO, 362), "1) apparecchio. 2) servizio da tavola. 3) adensamento di nubi che prelude a un temporale" (MAN, 152), *paricio* "1. fornimento di bicchieri, tazze, piatti; 2. vassoio da caffè, con tazza, piattino, cucchiaino, bicchiere di acqua" (MI, 145), za etimol. v. *paričāt* - u creškomletački je mogao dospjeti iz hrvatskih govora. Ipak, do nas je mogao doći i iz južnijih talijanskih pokrajina: *paricchiōlè* "par vesala" (LMAM, 81).

škāca ž. 1. Temeljnica jarbola, deblja daska s okruglom ili četvrtastom rupom pričvršćena na dnu broda u koju se nasadi donji kraj jarbola. 2. Rupa temeljnice jarbola.

• U Korčuli *škāca*. Vidović s. v. *škaca* u znač. "temeljnica jarbola" navodi *škaca* za Korčulu i Mljet; *škāc* za Rab; *škaca* za Vrbnik na Krku, Poljica, Sutivan, Sali na Dugom otoku, Komizu i Vrgadu; te sintagmu *škaca od jarbola* za Milnu, Sutivan, Trogir, Split i opć. u Dalmaciji (VID, 429 - uzgred, na istom mjestu saznajemo da u Sutivanu "pod škacu se meće munita za sriču"). U Salima na Dugom otoku *škāca* "postolje jarbola na dnu broda" (PIAS, 354), u Vrgadi *škāca* "komad daske na dnu broda, s otvorom na sredini, u koji se utakne jarbol" (IUR, 207), u Komizi *škāca* "donje uporište jarbola na *paramezalu*, trag jarbola" (CEN, 302). U mlet. repertoarima nalazimo *scassa de l'albero* "Incastro in cui giace l'albero, e si forma da due legni bislunghi, inchiodati lateralmente al paramezzale ed uniti insieme con due tacchi traversi a coda di rondine" (BOE, 622, s. v. *scassa de vela*), *scasa* "(mar.) scassa, incavo nel paramezzale in cui sta fissa l'estremità inferiore dell'albero della barca" (MAN, 202), "scassa degli alberi maggiori (è il solido alloggio nel paramezzale della miccia dell'Albero)" (ROSMAR, 156 - za Rovinj i Piran), *scaza* "scassa (ove s'incassa solidamente l'estremità dell'albero)" (ROSMAR, 156 - za Cres). Termin posoji i u tal.: *scazza* (DEI, 3380), *scàssa* "T. mar. nel fondo interno della nave, armatura fissata sul paramezzale per fermarvi il piede di un albero" (PAL, 1272), *scasso* "incavo praticato nel paramezzale" (DEI, 3379). Etimo-

logiju nije lako riješiti. Skok se za mljetsko *škaca* "brodski termin, da jarbuo stoji fermo, inkonja se u skaci verom" zadovoljio samo neposrednom etimologijom, stavljajući u zagradu tal. *scassa*, *scazza* (SKOK III, 253). Za navedeni tal. oblik *scasso* Alessio i Zolli drže da je od *scassa*, *scazza* (oblici sa -zz- su, čini se, stariji: *scasso* /1602./, *scassa* /1805./, *scazza* /XIV. st. u Mletcima/ - godine prema DEI) s kontaminacijom sa *scassare* "estrarre dalla cassa (obično na silu - nap. autora)" (DEI, 1147) < ex- + *capsa* "kutija", REW, 1658 - pomišljali smo da bi odatle mogli potjecati i likovi o kojima razglabamo, što bi se semantički doduše dalo opravdati (jarbol se iz ležišta koje doista nalikuje nekakvoj kutiji dosta teško vadi jer je tamo pričvršćen da se ne bi ljujljao), no, ako su oblici sa -zz- doista stariji, za objasniti razriješenje -ps- u -zz- pa onda u -ss- trebalo bi se malo više potruditi, a navedeni semantizam nije toliko jak da bi ga se valjalo čvršće držati. Iz navedenoga proistječe da u DEI nema etimologijskog rješenja, no, nije jasno zašto, G. B. Pellegrini ga daje s. v. *scaffa* "palchetto d'armadio" gdje navodi i genovski pomorski termin *scassa dell'albero o dell'argano* iste etimologije, tj. lang. *skafa* "aparecchio di tavole per posare qualcosa". Zanimljivo je da je tako i u VEI, gdje Prati također izvedeći *scaffa* "palchetto di armadio; mobile per collocarvi i libri" od long. *scafa* "apparecchio di tavole sul quale si forma o si posa qualcosa" (tj. li to značenje usčuvano u *škāca* "drvena konstrukcija" - LIP, 323) veli da je isti oblik dao, pored ostaloga, i genovski *scassa* (marin.) (VEI, 869). Ipak, long. *skafa*, REW, 7965, formalno je, a i sadržajno, neprihvatljivo za brodski termin o kojem razglabamo - uz istu ogradu glede forme, semantički bi za tal./mlet. likove tipa *scas(s)a* i *scaz(z)a* bilo prihvatljivije grč. σκάβη, σκαδύς "svaki izdubeni predmet; kaca, valov, korito, zdjela, načve, žban, čabar" (SENC, 845) - usp. *škaca* "drveni sud od 100 lit. za nošenje maslinova ulja iz tijeska (torkula) kuci, i to u dvojicu. Skaca ima dva uha kroz koja se provuče drvena ručica za nošenje" (FRA, 79). Ako ostanemo pri grčkom podrijetlu našega termina, kao etimon se nameće i nekakva izvedenica od ὀκάτιον "imbarcazione leggera" (DIGI, 34), umanjena od ὀκάτος "plovilo, brod" (DIGI, 35) s prefikslnim pojačanjem tipa s- tijekom formalnog i semantičkog razvoja riječi.

škāf m. 1. Paluba na pramcu ili krmi. 2. Trup, korito broda.

• Isto smo zapisali i u Korčuli. U znač. "palubica na provi ili krmi; otvor na njoj" Vidović ima *skaf* za Cres; *skaf* za Korčulu, Dubrovnik, Blato na Mljetu, Mljet, Poljica, Brusje na Hvaru, Hvar, Split, Lopud, Cavtat, Grohote, Komizu, Sutivan, Split, Trogir, i opć. u Dalmaciji; *skav* za Šepurinu; te sintagme *skaf ol krme* (krmeni *skaf*), *skaf ol prove* (proveni *skaf*) za srednju Dalmaciju; za Vrgadu navodi i *skaf i škafa* "na brodu poklopac otvora". Za znač. "korito broda, trup" ne navodi likove, nego

samo kaže da je u uporabi u Kućišću i Boki (VID, 429). Za sljedeću natuknicu, *škafa*, R. Vidović daje 4 znač.: uz znač. 1) "trup, korito broda", "scafo di una nave" kaže da je tako u Božavi, pa onda za to znač. navodi i *skaf* za Kućišće; znač. 2) vrijedi za Muo: "palubica na provi ili krmi... u barci, gajeti imamo *škaf*" pa uz to zapisuje još i kraticu za Sali na Dugom otoku; za znač. 3) "poklopac na pramcu" piše da vrijedi za Sali, pa pod istim znač. navodi sintagmu *škafa na levajic* "pomični poklopac" za Muo; i kao znač. 4) navodi samo "koridur ili *škafa*" za Kućišće. Oblici tipa *skaf* i *škafa* prepliću se, po istočnim jadranskim obalama rabe se i u znač. "kameni umivaonik; umivaonik opć.": *skaf* "palubica u pramcu ili krmi" (CEN, 302), *škaf* "ugrađen pokrov na dijelu *gajete* ili *levūta*" (DUL, 679), "natkriti dio čamca (obično na provi)" (TRO, 254), "pokriv pramca (na nekim barkama)" (DEA, 172 - isto i u Korčuli), *škāfa* "1. na brodu poklopac otvora; 2. kamenica (gdje se pere suđe)" (JUR, 207), *skaf*, -*fa* "kamenica u zidnoj udubini u kući, koja je ranije služila za umivanje, kao danas umivaonik; podpaluba broda" (FRA, 88), *skaf* "sudoper" (MIL, 217), *škāfa* "1. sudoper od kamena; 2. natkriveni pramčani dio broda" (PIAS, 354), "natkriveni dio barke, broda; velika, obično kamena sudopera" (LIP, 324), "pokriv pramca (na nekim barkama)" (DEA, 172, s. v. *škā*). Identična je situacija i s mlet. oblicima od kojih naši potječu: *scafo* "Corpo d'un vascello senza alcun armamento" (BOE, 613), "scafo, nave" (CHIO, 470), "scafo (il corpo della nave)" (ROSMAR, 154 - za Milje, Kopar, Piran, Novigrad, Grado, Rijeku, Mali Lošinj i Cres), *scafa da prova* "Specie di riparo dalla parte di prua, per ricever le ondate ch'entrano per le cubie" (BOE, 613), *scafa* "Quella pietra quadrangolare con risalti intorno ai lati, sulla quale si rigovernano le stoviglie e i vasi della cucina. Sembra che questa voce sia originata dal greco *Scafe* che vale Barchetta o Batello, giacchè la detta pietra ha qualche grossolana similitudine colla forma della barchetta o a dir meglio con quelle più piccole che scavavansi una volta dai tronchi degli alberi" (BOE, 613), "acquaio" (DORIA, 571; ROS, 953; PING, 282), "acquaio, secchiaio" (CHIO, 470), "acquaio, lavello" (MAN, 198), *scāfa* "Acquaio, vasca di pietra fissata un tempo in cucina, in funzione di lavello (e lavabo)" (VASC, 257), *scaf* "palchetto di prua" (ROSMAR, 154 - za Dubrovnik). Uz tršč. *scafa* "acquaio, lavello" Rocchi piše: "Tipo d'area nord-orientale. E'limo discusso. Il REW e il DEI propongono come base il longob. **skafa* 'apparecchio di tavole per posare qualcosa' (> it. *scaffale*). Il Cortelazzo invece lo ritiene mutuato dal gr. *skāphē* 'truoglo, vasca'." (MAN, loc. cit.). P. Zolli za tal. *scāfo* "nelle navi, barche, idrovolanti e sim., la struttura cui è affidato il galleggiamento" daje sljedeće etimol. rješenje: "Dal gr. *skāphos* 'carena, scafo', della stessa famiglia di *skāptein* 'scavare' (d'orig. indeur.)" (DELI, 1138). Usp. i umanjenice na -eto *scafeto* "(mar.) scafetto di prora, di poppa (serve a contenere oggetti e attrezzi per la

manutenzione e la manovra della nave)" (ROS, 953 - za Piran, Mali Lošinj, Veli Lošinj, Rijeku i Cres), "armadietto, cassetto, ripostiglio. Dal termine marinaro 'scafetto', gavone, ripostiglio, a poppa e a prua, delle barche" (PING, 282), što je u nas dalo oblike tipa *škafet* ali, koliko nam je poznato, samo u znač. "ladica".

škvēr m. 1. Brodogradilište. 2. Greda na koju se pričvrsti kobilica na početku gradnje broda.

• U Korčuli *škvār* ali samo u znač. 1. Vidović s. v. *skver* "malo brodogradilište" ima i *škvār* za Korčulu; *sker* za Zadar (zabilježeno 1764.); *škēr* "misto di se gradi brod... valja da je ravno ka dlan, malo nagnuto prema moru" za Poljica, Milnu i Sutivan (navedeno znač. samo za Poljica); *skar* za Gruž, Vrbnik, Dubrovnik, Cavtat i Lopud; te *škvēr* za Hvar. Ostali hrv. repertoari imaju oblik samo u znač. "brodogradilište": *škvēr* (TRO, 258; DUL, 682; JUR, 208), *škvēr* (PIAS, 359), *skver* (FRA, 90). I betinski i korčulanski oblik potječu od mlet. (potonji od stmlet.). U većini mlet. rječnika znač. je "malo brodogradilište": *squero* "che una volta dicevasi Squadro (podebljanje naše, zbog korčulanskoga lika), *Piccolo Cantiere*, Estensione di luogo dove si fabbricano le barche anche piccole, come i battelli e le gondole" (BOE, 698), "squero, cantiere per la riparazione di piccoli natanti" (DORIA, 676), "squero, cantiere" (PING, 114), "squero (piccolo cantiere)" (ROS, 1084), "arzanà, cantiere, squero" (KOS, 436), *squèro* "squero, cantiere artigianale per la costruzione e la riparazione dei natanti" (MAN, 233); "Squero: cantiere per piccole imbarcazioni" (VASC, 299), "cantiere navale" (CHIO, 545), "piccolo cantiere navale artigiano" (MI, 200). P. Skok za oblik *škār* (Dubrovnik, Vrbnik, Omišalj) "1° mjesto gdje se grade brodovi, 2° (Omišalj) izdubina u kamenu gdje se istječe voda; sinonim *ščamba*" pretpostavlja grčko podrijetlo: "Od gr. *εσχάριον* > kslat. *escharium*" (SKOK III, 399), dok (na istom mjestu) za *škvēr* (Božava, Rab, u Dalmaciji općenito) piše: "Nejasan je razvitak *škvēr* < mlet. *squero*, stmlet. *squadro*, ako ide zajedno sa *skar*." Oblikom *škvēr* bavio se i u SkokTerm, 145: "Općenit je naziv za brodogradilište u Betini kod Tijesna i drugdje *škvēr*, od novomlet. *squero*, staromlet. *squadro*. Ovo je imenica izvedena od lat. *exquadrare* 'istesati na četiri ugla. Ovo je starije tumačenje, dok novije veli da je mletački naziv *squero*, kao i katalanski *escar*, grčkoga porijekla, i to od grč. *εσχάριον*, što znači isto." Mlet. *squero* Meyer-Lübke izvodi također od *escharium*, REW, 2915b. Angelico se Prati nije slagao s grčkim etimonom: "Con molta probabilità deriva da *quadro* 'luogo quadrato', con *s* rafforzativo; sebbene la forma *squadro* data dal Galliccioli non sia da lui documentata. Poco probabile la provenienza da *εσχάριον* 'taccate (= potporni) kojima se učvrsti kobilica pri gradnji - nap. autora)'" (VEI, 935, s. v. *squèro* "cantiere di varie specie"). Pratijevu pretpostavku pobijaja C. Battisti: "v. di provenienza veneta e qui, come dimostra

la variante *squaro*, continuazione del gr. *escháron* taccata. La vocale -e- elimina 'quadro'. (DEI, 3610, s. v. *squero* 'piccolo cantiere'). P. Zolli s. v. *squero* "cantiere navale" samo: "Gr. *escháron* 'cantiere', d'orig. sconosciuta." (DEI, 1261). Rocchi je također jednoznačan, bez ograda: "Vc. tipicamente veneziana. Dal gr. med. *skarion* (< ant. *escháron*) 'apparecchio per varare le navi'." (MAN, loc. cit.). Doria je opsimiji i manje siguran: "Dal gr. *eskharion* 'cantiere', attraverso la forma biz. *scarion*; cfr. in un testo genov. del 1333 *galee ... in schaiis levatis tamen pontellis* a. 1475 (Padova) *squaro* (...) Il Prati ritiene, però, possibile anche una derivazione da *quadro* 'luogo quadrato' (cfr. eventualmente i docum. triestini dei sec. XIV-XV che attestano la forma *squarum*, Ping. s. v.)" (DORIA, loc. cit.). Tal. je oblik *squero* "T. mar. (voce veneziana; forse dal gr. *εσχαριον*, scalo per il varo, cantiere) tettoia per tenere al riparo dalle intemperie i bastimenti disarmati; piccolo cantiere per costruire o riparare barche" (PAL, 1406) mlet. podrijetla. U Korčuli smo za znač. pod 2. zabilježili *kántir*. "Dugačka greda pričvršćena horizontalno na zemlju, na kojoj brod u gradnji leži svojom kolumbom, zove se *kántir* ili *kántijer* (Dubrovnik)." (SkokTerm, 146). Vidović, osim u našem znač., ima *kantir* i kao "prema austrijskim propisima (1883) površina određena za gradnju brodova veća od 80 klaftera (288 m²)"; *kantijer* "Kantijeri su one površine zemljišta uz more na kojima se mogu graditi brodovi od 200 tonelata i više; škveri prikladni za gradnju manjih brodova" (VID, 192) - na istom mjestu u našem znač. ima veći dio likova iz literature kojom se i mi služimo: *kántir* "drvo (komad grede), koje se sa strane metne pod bačvu ili pod nategnuti brod, da ne leži na zemlji" (JUR, 85), "1. kamen (ima ih četiri) na kojem stoji *ták* pod vodoravno položenom bačvom; 2. vertikalni kamen koji poput prozorčića ograda *dušpirè* u gradnji *japjènice*" (DUL, 495), "kamen (ima ih četiri) na kojem stoji tak pod vodoravno položenom bačvom" (TRO, 108), *kántir* "potklada za razne uporabe (ispod broda, ispod bačve, za tijesak i sl.)" (CEN, 284), *kántir* "drveni podmetači pod bačvama (autima, barkama, brodovima)" (FRA, 34). U znač. "brodogradilište" oblik je u uporabi u Boki: *kantijer* (LIP, 151). Riječ je u istočnojadranskoj govore dospjela prije iz mletačkih idioma (gdje je također u uporabi u oba značenja) nego preko stand. tal.: *cantièr* "Quello spazio scavato nel lido, in cui si fabbricano le navi o si rimpalmano" (BOE, 130), *cantieri* "detto in T. degli Architetti, *Correnti*. Travicelli sottili, che fra trave e trave sostentano le pianelle sotto i tetti" (BOE, 130, s. v. *cantièr*), *cantièro* "1) cantiere; 2) trave, nei cantieri navali, che sagoma la curvatura del fondo della barca" (CHIO, 89), *cantier* "cantiere, anche squero" (ROSMAR, 42 - za Dubrovnik i Mali Lošinj), "cantiere navale" (DORIA, 123) - usp. i furl. *cantir* "cantiere" (PIR, 98). Za tršč. *cantier* Doria piše: "Lieve adattamento di ital. *cantiere*, a sua volta prestito dal francese d'età carolingia

**cantier* (in fr. mod., *chantier*) 'cavaletto di sostegno (delle navi in costruzione)', da lat. *cant(h)erius* 'cavallo castrato'. (DORIA, loc. cit.). Objašnjenje semantičkoga razvoja daje A. Prati: "Da *canthērius* (lat.) 'cavallo castrato; (fig.) travicello' (greco *κυνθήριος* 'asino'). In origine i *cantieri* erano i cavaletti di sostegno delle navi in costruzione o riparazione." (VEI, 217). Istu etimologiju nalazimo i u DEI, 197, s. v. *cantière* "stabilimento dove si costruiscono, varano e riparano le navi", SKOK II, 35, s. v. *kántijer* (Dubrovnik) "greda što se podmeće da nešto stoji na zemlji, pod bačvu", dok DEI, 728, za tal. *cantière*, ne upuštajući se u semantičke raščlambe, daje isti etimon, ali pretpostavlja posredstvo franc.: "francesismo, contro la forma indigena toscana 'canteo'."

škvéranin m. 1. Brodograditelj. 2. Vlasnik brodogradilišta.

• U Korčuli *škvéranin*. Vidović navodi *škveranin* "brodograditelj, brodogradilišni radnik" za Split (i u znač. "radnik u splitskom brodogradilištu) i *škvaranin* za Korčulu (VID, 443). U Trogiru *škvérānin* "brodograditelj, radnik škvera" (TRO, 259). Hibridne izvedenice; prije nego preko mlet. *squerariò* "Costruttore di barche, Quell'Artefice che lavora e costruisce barche" (BOE, 698), neovisne tvorbe na domaći dočetak -*anin* (više o suf. v. BAB, 736) od *škar/šker* - za etimol. v. prethodnu natuknicu.

tašè(l) m. Zakrpa na oplati ili palubi. I *lancòla*.

• U Korčuli *lancòla* i *tašèl*. U našem znač. termin nalazimo u CEN, 305 (*tašèl*), dok Geić i Slade imaju *tašèl* "zakrpa opće." (TRO 271), a V. Lipovac *tašèl*, *tašèo* "ozljeda" (LIP, 350, 351). Pos. iz mlet. U mlet. rječnicima znač. je također općenito, najbolje protumačeno u Boerija i Manzinija: *tassèlo* "Pezzetto di legno, ferro pietra, ecc., da metter nelle rotture" (BOE, 737), *tašèl* (KOS, 464), "tassello" (VASC, 316), *tašèl* "1) tassello, pezzetto di legno o altro materiale per chiudere una fessura o alzare il livello di un mobile; foro (e relativo tassello di chiusura) per ispezionare l'interno p. es. di un'anguria o di una forma di formaggio. 2) roccia mamosa a stratti, friabile, di colore giallo o azzurrino" (MAN, 247). Ostali *tassèlo* (CHIO, 577), *tassel* (PING, 329), *tasel* (DORIA, 724) < "Lat. *tessèlla(m)* (*tèssèla*, REW, 8680 - nap. autora), dim. di *tèssera(m)* (*tèssèra*, REW 8681 - nap. autora) nel senso di 'dado, lastra quadrata per pavimenti, cubo per mosaici', che nel lat. tardo (sec. VI/VII d. C., Isidoro di Siviglia) è usato anche al m." (DEI, 1316, s. v. *tassèllo* "pezzetto di legno o pietra a forma di dado, cuneo o prisma, che si applica, a un muro o a un mobile per riparare, restaurare, turare").

žantèl(l) m. Nadpodnica, deblja daska koja se po potrebi stavi na posebne nosače pričvršćene na rebrima sa svake strane utrobe do desetak centimetara ponad podnica, služi da se podigne nivo dna broda radi lak-

šega ribarenja (npr. ostima), ta se daska obično stavlja na pramčanom, središnjem ili krlenom dijelu broda.

• U Korčuli nismo zabilježili srodna oblika, dok u Murteru imaju naziv za stanje nastalo montiranjem natpodnica: *sturič* – termin prenesen iz terminologije sušenja smokava gdje označava konstrukciju od dasaka i slame za sušenje smokava. Vidović donosi *žantei* u znač. "pomična greda od jedne do druge strane broda na kojima stoje pajoli" za Šepurinu i u našem znač. ("da nije santina previše duboka za ribanje, po sredini vise a na glave sa obe bande broda pričvršćena je kastanjola na kojoj počiva komad jakog drva, zove se žantel; zove se *žantel do prove*, *žantel do krme* i dva po sredini") za Sali na Dugom otoku (VID, 507) – U znač. koje Vidović daje za Šepurinu A. Piasevoli ima mn. oblik *žanteli*

"gredice na kojima stoje pajoli" (PIAS, 435), a B. Jurišić *žantē* "gredice u brodu poprijeko, na njih se slažu pajoli" (JUR, 246). Ako znač. koje smo mi zabilježili u Betini uzmemo za prvotno (što nije naročito teško opravdati: "dio na koji se nešto naslanja" → "ono što se naslanja na taj dio"), možda ista postanja kao mlet. likovi *santēla* "Piccolissima parte di una cosa, di solito un cibo" (VASC, 351), *santela* "scintilla" (ROS 930 – za Piran) – i sa proširkom *santelēga* "bricciola" (ROS, 930 – za Kopar), *santēlega* "bricciola, pochino", *žantēlega* "bricciola" (SEM, 302); od lat. *scintilla* "iskra", REW, 7720 (potonji oblici na -*ega* < -*ica*). Hrvatski su se termini dakle oblikovali ili preko mlet. likova u našem znač., koje rječnici kojima se služimo jednostavno ne bilježe, ili preko starijih oblika iz predmletačkih jezičnih slojeva.

EXPRESSIONS FROM THE BETINA SHIPBUILDING TERMINOLOGY

Goran FILIPI

Pedagogical Faculty of Pula, HR-52000 Pula, Medulinska 3

SUMMARY

The essay is a part of the research work started as early as in 1982. The principal interviews were made on two occasions during the collection of material, i.e. in 1982 at Betina and a year later on the Dalmatian island of Korčula. Later on the author supplemented the gathered material, the last time in 1991. The fact is that the Korčula terminology was to be dealt with equivalently, for the profession of the Korčula shipbuilders had been brought to Betina in 1745, when Pasquale Filippi left the island with his entire family and moved to Murter, probably in order to change his life and to do the spadework (as far as shipbuilding is concerned) in an utterly new environment. Thus the first shipyard sprang up in northern Dalmatia. His decision proved to be a very good investment indeed: the Filippi family (today Filipi on Murter and Fillippi on Korčula) spread the art of shipbuilding, with the aid of their excellent craftsmen, across the entire Adriatic coast up to Piran.

Key words: shipbuilding, terminology, Croatian language, Betina, Korčula Island

POSEBNI ZNACI I KRATICE

* - nepotvrđeni, rekonstruirani oblik
> - filijacija ($a > b = b$ potječe od a)
< - filijacija ($a < b = a$ potječe od b)
→ - prelazi u ($a \rightarrow o = a$ prelazi u o)
abr. - abruški
ar. - arapski
augm. - augmentativ
biz. - bizantinski
br. - broj
brodograd. - brodograđevan
c. - crtež
dalm. - dalmatinski
dalmat. - dalmatski
dem. - deminutiv(ni)
dev. - deverbal
dom. - domaći
engl. - engleski
etimol. - etimologija, etimologijski

fig. - figurativno
franc. - francuski
frank. - franački
furl. - furlanski
gal. - galjski
gen. - genitiv
genov. - genovski
germ. - germanski
gl. - glagol(ski)
god. - godina
got. - gotski
grč. - grčki
hibr. - hibrid(an)
hrv. - hrvatski
ib. - ibidem
id. - idem
im. - imenica
imp. - imperativ(an)
inf. - infinitiv(ni)
izv. - izvedenica

jd. - jednina
jez. - jezični
kajk. - kajkavski
kaslat. - kasnolatinski
klas. - klasični
l. - lice
lat. - latinski
loc. cit. - loco citato
long. - longobardski
mlet. - mletački
mn. - množina
mugl. - mugliški
m. - muški
nap. - napomena
nesvrš. - nesvršeni
niz. - nizozemski
novogrč. - novogrčki
npr. - na primjer
odg. - odgovarajući
odr. - određeni
onomat. - onomatopeja
op. cit. - opus citatum
opć. - općenito
osn. - osnovni
ost. - ostali
part. - particip
pej. - pejorativ(no)
perf. - perfekt
perz. - perzijski
plt. - pluralia tantum
pom. - pomorski
pos. - posuđenica
pov. - povratni
pr. - prošli
predmlet. - predmletački
pref. - prefiks
pridj. - pridjev(ski)
pril. - prilog
prov. - provansalski
pslv. - praslavenski
r. - rod
rom. - romanski
sc. - scilicet
sicil. - sicilijanski
sint. - sintagma
sl. - slično
slat. - srednjovjekovni latinski
slav. - slavenski
sln. - slovenski
slož. - složenica
sr. - srednji
srlat. - srednjovjekovni latinski
st. - stoljeće
stand. - standardni
stfranc. - starofrancuski
stmlet. - staromletački

stnjem. - staronjemački
str. - strana
strn. - strani
sttal. - starotalijanski
suf. - sufiks
s. v. - sub voce
svrš. - svršeni
španj. - španjolski
tal. - talijanski
tarant. - tarantski
terg. - tergestinski
tršč. - tršćanski
tur. - turski
umanj. - umanjenica
usp. - uspoređi
v. - vidi
vlat. - vulgarni latinski
vnj. - visokonjemački
zbi. - zbirna imenica
znač. - značenje
ž. - ženski

BIBLIOGRAFSKE KRATICE

- ARJ** - Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I-XXIII (1880-1976). Zagreb, JAZU.
AVV - Devoto, G. (1968): *Avviamento alla etimologia italiana*. Firenze, Le Monnier.
BAB - Babić, S. (1986): *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb, JAZU.
BEZ - Bezljaj, F. (1977, 1982, 1995): *Etimološki slovar slovenskega jezika I-III (A-S)*. Ljubljana, SAZU.
BK - Kojić, B. (1962): *Brodogradnja na istočnom Jadranu kroz vijekove*. V: *Pomorski zbornik I*. Zagreb.
BN - Brodska nomenklatura (1951). Split.
BOE - Boerio, G. (1856): *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia.
CEN - Mardesić-Centin, P. (1977): *Rječnik komiškoga govora*. U: HDZ 4. Zagreb, 265-321.
CHIO - Naccari, R., Boscolo, G. (1982): *Vocabolario del dialetto chioggiotto*. Chioggia, Editrice Charis.
ČR - Čakavska rič.
DEA - Deanović, M. (1952): *Pomorski i ribarski nazivi romanskog porijekla na Lopudu*. U: *Anal. Historijskog instituta HAZU u Dubrovniku I*. Dubrovnik, 149-179.
DEI - Battisti, Alessio, G. (1975): *Dizionario etimologico italiano I-IV*. Firenze, G. Barbèra Editore.
DELI - Cortelazzo, M., Zolli, P. (1979-1983): *Dizionario etimologico della lingua italiana I-IV*. Bologna, Zanichelli.
DIGI - Liddell, H. G., Scott, R. (1989): *Dizionario illustrato greco-italiano*. Firenze, Le Monnier.
DIV - Divković, M. (1900, reprint izdanje iz 1980): *Latinsko - hrvatski rječnik za škole*. Zagreb.
DM - *Dizionario di marina medievale e moderno* (1937). Roma.

- DORIA - Doria, M. (1984):** Grande dizionario del dialetto triestino. Trst, Edizioni Italo Svevo - Il meridiano.
- DUL - Dulčić, J., Dulčić, P. (1985):** Rječnik brusnoga govora. HDZ 7, 2. Zagreb.
- DUR - Durante, D., Turafo, Gf. (1987):** Vocabolario etimologico veneto-italiano. Padova, Editrice "La galiverina".
- FIL - Filipi, G. (1993):** Le parlate istriote (in margine al nuovo vocabolario del dialetto istrioto roviginese). Bat-tana, Pula, 111, 83-88.
- FIL2 - Filipi, G. (1988):** Barka - copul - ladva. U: Radovi Pedagoškog fakulteta u Puli 8. Pula, 95-102.
- FIL3 - Filipi, G. (1994):** Istarska ornitonimija: etimolo-gijski rječnik pučkog nazivlja. Biblioteka Rječnici i pri-ručnici 1. Rijeka, Izdavački centar Rijeka.
- FRA - Bačić-Fratrić, A. (1988):** Rječnik blatskog govora hrvatskog jezika na književni jezik rastumačen. Blato, vlastita naklada.
- GLU - Gluhak, A. (1993):** Hrvatski etimološki rječnik. Zagreb, August Cesarec Zagreb.
- Gluh. - Gluhonja, I. (1951):** Brodovi na jedra. Split.
- HDZ - Hrvatski dijalektološki zbornik.**
- HURM - Hurm, A. (1959):** Njemačko - hrvatskosrpski rječnik. Zagreb, Školska knjiga.
- JaFa - Vinja, V. (1986):** Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva I-II. Zagreb-Split, JAZU-Logos.
- JER - Deanović, M., Jernej, J. (1973):** Talijansko - hrvat-ski ili srpski rječnik. Zagreb, Školska knjiga.
- JUR - Jurišić, B. (1973):** Rječnik govora otoka Vrgade II. Zagreb, JAZU.
- KLA - Klaić, B. (1989):** Rječnik stranih riječi. Zagreb, Nakladni zavod MH.
- LIP - Lipovac Radulović, V. (1981):** Romanizmi u Crnoj Gori (jugoistočni dio Boke Kotorske). Cetinje-Titograd, Obod-Pobjeda.
- LL - Lexicon latinitatis medii aevi iugoslaviae I-II (1973-1978).** Zagreb.
- LMAM - Giammarco, E. (1963):** Lessico marinarresco ab-bruzzese-molisano. Quaderni dell'Archivio Linguistico Veneto 2. Venezia-Roma, Istituto per la collaborazione culturale Venezia-Roma.
- LJLZ - Leksikon jugoslavenskog leksikografskog zavoda (1974).** Zagreb.
- Majc. - Majcen, G., Siminatti, B. (1947):** Pomorski rječnik (u nastavcima). Pomorstvo, Split, 2-10.
- MAN - Manzini, G., Rocchi, L. (1995):** Dizionario sto-rico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria. Trst-Rovinj.
- MG - Majnarić, N., Gorski, O. (1960):** Grčko-hrvatsko-srpski rječnik. Zagreb, Školska knjiga.
- MI - Miotto, L. (1984):** Vocabolario del dialetto veneto-dalmata. Trst, Edizioni Lint.
- MIL - Milevoj, M. (1992):** Gonan po nase (rječnik labinskog govora). Labin, samonaklada.
- MULJ - Muljačić, Ž. (1968/1969-1969/1970):** Dalmat-ske studije III: surgati (se) "usidriti (se)". U: Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru 8. Zadar, 80-88.
- PAL - Palazzi, F. (1974-1983):** Novissimo dizionario della lingua italiana. Milano, Fabbri.
- PE - Pomorska enciklopedija I-VIII (1972-1989).** Zagreb.
- PIAS - Piasevoli, A. (1993):** Rječnik govora mjesta Sali. Zadar, MH - ogranak.
- PING - Pinguentini, G. (1984, reprint izdanja iz 1969):** Nuovo dizionario del dialetto triestino. Modena, Del Bianco Editore.
- PIR - Pirona, G.A., Carletti, E., Corgnani, G.B. (1983):** Il nuovo Pirona - vocabolario friulano. Videm, Società filologica friulana.
- RED - Vinja, V. (1974):** Romanica et dalmatica dans le premier dictionnaire étymologique croate ou serbe. U: SRAZ 37. Zagreb, 149-185.
- REW - Meyer-Lübke, W. (1972):** Romanisches etymo-logisches Wörterbuch. Heidelberg.
- RF - Filipović, R. (1974):** Englesko-hrvatski ili srpski rječnik. Zagreb, Zora.
- ROS - Rosamani, E. (1958):** Vocabolario giuliano. Bo-logna, Capelli Editore.
- ROSMAR - Rosamani, E. (1975):** Vocabolario marina-resco giuliano-dalmata. Firenze.
- SEM - Semi, F. (1983):** El parlar s'ceto e neto de Capo-distria. Venezia, Regione del Veneto - Giunta regionale.
- SENC - Senc, S. (1988, reprint izdanja iz 1910):** Grčko-hrvatski rječnik za škole. Zagreb.
- SKOK - Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I-IV (1971-1974).** Zagreb, JAZU.
- SkokTerm - Skok, P. (1933):** Od koga naučiše jadranski Jugoslaveni pomorstvo i ribarstvo. Split, Hrvatska štam-parija Gr. štedionice Split.
- SLAD - Sladović, J. (1970):** Kako se gradi barka. U: Zbornik otoka Korčule I. Zagreb, 148-155.
- SRAZ - Studia Romanica et Anglicae Zagrabiensia.**
- ŠKA - Škaljić, A. (1985):** Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku. Sarajevo, Svjetlost.
- TRO - Geić, D., Slade Šilović, M. (1994):** Rječnik tro-girskog čakavskog govora. Trogir, Muzej grada Trogira.
- VASC - Vascotto, A. (1987):** Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo. Imola.
- VEI - Prati, A. (1951):** Vocabolario etimologico italiano. Torino, Garzanti.
- VI - Ivančević, V. (1960):** Korčulanska brodogradnja u XVIII i XIX stoljeću. U: Radovi Instituta JAZU u Zadru VI/VII. Zagreb.
- Vinja1 - Vinja, V. (1985):** Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji I. U: ČR 1. Split, 57-78.
- Vinja2 - Vinja, V. (1985b):** Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji II. U: ČR 2. Split, 3-12.
- Vinja3 - Vinja, V. (1987):** Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji III. U: ČR 1. Split, 3-41.
- Vinja4 - Vinja, V. (1989):** Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji IV. U: ČR 1. Split, 3-41.
- ZUD - Zudini, D., Dorsi, P. (1981):** Dizionario del dialetto muglisano. Videm, Casamassima Editore.